

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2017–2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jarmila Jurzykowská

**Činnost dětských skupin se zaměřením na děti se speciálními
vzdělávacími potřebami**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PaedDr. Marie Kocurová Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2017–2020

BACHELOR THESIS

Jarmila Jurzykowská

**The activity of children groups with the focus on the children
with special education needs**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Doc. PaedDr. Marie Kocurová Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne: 6. 2. 2020

Jarmila Jurzykowská

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Doc. PaedDr. Marii Kocurové Ph.D. za její odbornou pomoc, vedení mé bakalářské práce a za její cenné rady, které mi při zpracování poskytla.

Anotace

Následující práce je zaměřena na problematiku dětských skupin a jejich vhodnosti pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je zaměřena na stručné představení historie dětských skupin, jejich pojetí ve vybraných zemích Evropy a české právní zakotvení této oblasti. Dále je charakterizován průběh zřízení a fungování dětské skupiny v obecném hledisku, přičemž důraz je kladen na vymezení péče o děti různého předškolního věku. Výzkumná část je věnována terénnímu výzkumu v pěti vybraných dětských skupinách různé velikosti, jejichž pracovníci mají určité zkušenosti s péčí o děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Cílem výzkumu je především objasnit, zdali jsou vybrané skupiny vhodné pro péči o dítě ze sociálně znevýhodněného prostředí, dítě s fyzickým postižením či dítě týrané. Odpovědi na výzkumné otázky byly získány pomocí metody strukturovaného rozhovoru, nezúčastněného pozorování a analýzy obsahu dostupných dokumentů.

Klíčová slova

Dětská skupina, dítě se zdravotním znevýhodněním, dítě ze sociálně znevýhodněného prostředí, dítě týrané, individuální vzdělávací plán, vzdělávání, předškolní dítě, finanční náročnost dětské skupiny

Annotation

The following Thesis is focused on the possibilities of children groups and their suitability for children with special educational needs. The thesis is divided into a theoretical part and a practical part. The theoretical part is focused on a brief presentation of the history of children groups, their concept in selected European countries and the Czech legal anchoring of this area. Furthermore, the course of establishing and functioning of a children group in general terms is characterized, with an emphasis on defining care for children of different preschool age. The research part is devoted to field research in five selected children groups of different sizes, whose workers have some experience in caring for children with special educational needs. The main aim of the research is to clarify whether the selected groups are suitable for the care of a child from a socially disadvantaged environment, a child with physical disability or an abused child. The answers to the research questions were obtained using the structured interview method, non-participating observation and analysis of the content of available documents.

Keywords

Children groups, children with a disability, children from a socially disadvantaged environment, abused children, individual educational plan, education, preschool child, financial demands of a children group.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 HISTORIE DĚTSKÝCH SKUPIN	11
1.1 Historie dětských skupin ve Velké Británii.....	11
1.2 Historie dětských skupin v České republice.....	12
2 DĚTSKÉ SKUPINY V ČESKÉM SYSTÉMU PŘEDŠKOLNÍ PÉČE.....	16
2.1 Poskytovatel, zřizovatel.....	16
2.2 Podmínky poskytování péče o dítě.....	17
2.3 Hygienické požadavky na provoz a prostory a stravování, pitný režim	19
2.4 Počet dětí a počet pečujících osob v jednom zařízení	21
2.5 Úhrada nákladů o péči o dítě	23
2.6 Kvalifikace personálu.....	24
3 VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ V DĚTSKÉ SKUPINĚ.....	26
3.1 Výchovné působení do tří let věku.....	26
3.2 Výchovné působení od tří let věku do předškolního ročníku.....	30
3.3 Výchovné působení na další období života dítěte	31
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	34
4.1 Cíle výzkumu	34
4.2 Strategie a metody výzkumu	34
4.3 Výzkumný vzorek	35
4.4 Místo výzkumu.....	36
5 REALIZACE VÝZKUMU.....	37
5.1 Výzkumné otázky.....	37
5.2 Zhodnocení výzkumného šetření.....	37
5.2.1 Rozhovory s pečovatelkami v dětské skupině.....	38
5.2.2 Rozhovory s rodiči.....	49

5.2.3	Analýza dokumentů.....	56
5.2.4	Analýza výsledku pozorování	57
6	ZHODNOCENÍ VÝZKUMU.....	61
6.1	Zodpovězení výzkumných otázek	61
6.2	Naplnění cílů práce.....	64
	ZÁVĚR	67
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	69

ÚVOD

Dětské skupiny v současné době představují jednu z možných alternativ péče o dítě předškolního věku, zejména jedná-li se o dítě mladší tří let. I přes podporu některých krajských či městských úřadů se však stále nedaří uspokojit poptávku po celodenní péči o děti, které nejsou přijaty do běžné mateřské školy. Rodičům s dítětem vyžadujícím zvýšenou pozornost z hlediska výchovy nastává problém i v případě, že dítě dosáhne věku, kdy je možné přihlásit ho do mateřské školy, neboť v některých případech se nepodaří prosadit inkluzivní vzdělávání, a docházka do speciální mateřské školy není možná. V takovém případě se jeví možnost umístit dítě se speciálními vzdělávacími potřebami do dětské skupiny jako vhodná alternativa.

Fungování dětských skupin má doposud v českých zemích poměrně krátkou historii a není zde dostatek studií pojednávajících o možnostech začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do těchto skupin. Následující práce je proto zaměřena na možnosti, které se těmto typům dětí při začlenění do dětských skupin nabízejí. Malý počet dětí ve skupině a poměrně vysoká flexibilita při plnění denního plánu představují některé z pozitivních aspektů začlenění, což zdůrazňuje v tiskové zprávě také bývalá ministryně práce a sociálních věcí Jaroslava Němcová (2018). Existují však oprávněné námitky poukazující na skutečnost, že pracovníce v dětských skupinách nemají povinnost prokázat se pedagogickým vzděláním. Dle některých odborníků nemohou v těchto skupinách obdržet kvalitní předškolní přípravu ani děti nevyžadující specifický přístup, natož děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Proto se doporučuje spíše podpořit vznik klasických mateřských škol. Určitým řešením je taktéž omezení počtu přihlášek, které si mohou rodiče do školek podat, čímž se získá průkaznější počet volných míst ve školkách (Endrštová, online, cit. 2020-02-05).

V pozadí výzkumného šetření, jehož výsledky jsou v této práci uvedeny, však stojí přesvědčení, že výše uvedené zobecnění nelze vztáhnout na všechny děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Zatímco začlenění dítěte s fyzickým či mentálním postižením vyžaduje přítomnost odborného pracovníka s odpovídajícím pedagogickým či medicínským vzděláním, inkluze dítěte ze sociálně znevýhodněného prostředí, případně dítěte s méně závažnou traumatickou zkušeností, může být v dětské skupině efektivní,

zejména pokud dítě získá možnost setrvat v blízkosti známého či bezpečného prostředí. V současné době již existuje v České republice více než šest set dětských skupin (Mladá fronta Dnes dokonce uvádí počet 959, viz Hromková, Zahradnická, 2019), a zhodnocení kladných i záporných aspektů inkluze znevýhodněných dětí vyžadujících specifický přístup může napomoci nejen ke kvalitnější péči o tyto děti, ale také nabídne zpětné hodnocení fungování dětských skupin v celkovém měřítku.

1 HISTORIE DĚTSKÝCH SKUPIN

1.1 Historie dětských skupin ve Velké Británii

Dětem do 6 let byla v 19. století věnována zvláštní pozornost. Dle věku byly děti rozděleny do dvou skupin, přičemž první skupina byla určena pro děti od jednoho do tří let. Tato skupina mladších dětí trávila větší část dne ve venkovních prostorách, byl jim zabezpečen dostatek spánku a zdravá strava. O děti se starala osoba, která se nazývala pěstounka, a ta jim vyprávěla pohádky a dohlížela na dětské hraní. Návrh posílat děti do školy o rok dříve než v jiných zemích v Evropě byl předložen v britském parlamentu v době přijetí Forsterova zákona o vzdělávání v roce 1870 (Nutbrow & Clough, online, cit. 2020-01-04, s. 4–5).

Počátkem dvacátého století představovala hlavní důvod pro podporu předškolního vzdělávání potřeba předcházet nemocem z dětství zavedením lékařských prohlídek malých dětí ve škole. Legislativa pro zavedení mateřských škol pro skupiny 2–5letých dětí byla koaliční vládou Lloyd George přijata v roce 1918. Pokud nebyla předškolní zařízení otevírána v rámci továren, byla obvykle spravována církevními organizacemi (Nutbrow & Clough, online, cit. 2020-01-04, s. 5–6). Častěji se však prosazoval systém sousedské péče, kdy se o děti navzájem staraly ženy střídající se v délce hlídání. Tuto skutečnost podporoval sociální systém, v němž měla vdaná žena především pečovat o domácnost, a nikoliv pracovat. Náhled na tento systém byl změněn až po druhé světové válce.

Události druhé světové války poukázaly na skutečnost potřeby žen zapojit se do pracovního procesu. Již v roce 1944 byl odsouhlasen zákon o vzdělávání, který podporoval univerzální vzdělávání v mateřských školách, avšak padesátá a šedesátá léta znamenala pokles zájmu o tuto tematiku. Ačkoli se na konci padesátých let začalo vzmáhat hnutí prosazující rovnocenná práva žen, pokles státních rezerv a různé ekonomické tlaky soustředily finanční investice do jiných oblastí. Vládní oběžník z roku 1960 účinně zastavil expanzi předškolních zařízení až do roku 1965, kdy byla kontrolovaná expanze povolena zejména tam, kde by to zvýšilo návrat do zaměstnání vdaným ženám. Na počátku šedesátých let však vzniklo hnutí žen prosazujících rozšíření

skupin zajišťujících předškolní zařízení, a postupně se začaly samy zajímat o možnosti vzniku dětských skupin. Neustálé rozšiřování počtu členek tohoto hnutí a jejich vysoká angažovanost významně přispěly k většímu povědomí o potřebách pracujících žen (Nutbrow & Clough, online, cit. 2020-01-04, s. 7–8).

Zájem o státní zajištění mateřské výchovy se dostal do popředí znovu v roce 1967. Ženy se stávaly stále emancipovanějšími, a vstup či návrat do pracovního procesu považovaly za jeden z prostředků zajištění nezávislé existence. Zákonné směrnice se zaměřovaly na snahu rozšířit třídy mateřských škol a budování nových mateřských škol, což bylo považováno za jednu z priorit celkové vzdělávací koncepce. V roce 1968 se také objevila myšlenka, že docházka do mateřské školy zajišťující kvalitní péči by mohla kompenzovat důsledky sociální deprivace (Nutbrow & Clough, online, cit. 2020-01-04, s. 7–8).

V roce 1972 prosadilo ministerstvo školství vedené ministryní Margaret Thatcherovou dokument nazvaný Bílá kniha. V něm bylo oznámeno, že mateřská výchova bude zajišťovat péči o všechny tříleté a čtyřleté děti, čehož mělo být dosaženo do roku 1982. Tyto cíle však nikdy nebyly splněny a oblast předškolního vzdělávání byla mezi prvními oběťmi škrtnů a omezení veřejných výdajů, které byly zavedeny v polovině 70. let. Během období vlády Thatcherové se politika péče o předškolní děti omezila především na její regulaci. Teprve v roce 1997 nastal významný obrat poté, co se do čela vlády dostala Labour party. V roce 1998 byl vydán první dokument nazvaný Národní strategie péče o děti a byl zahájen program Sure Start. Cílem tohoto programu bylo zlepšit péči o děti, zajistit včasné vzdělávání, stejně jako zdravotní a rodinnou podporu. V roce 2004 získaly zajištěné místo ve vybraném předškolním zařízení na všechny tříleté děti. Důležitou součástí rodinné politiky koaliční vlády v letech 2010–2015 bylo zajištění služeb v raném věku, přičemž koaliční smlouva podpořila poskytování bezplatné mateřské péče a zavedení bezplatného systému mateřských škol pro znevýhodněné dvouleté děti (Davis, online, cit. 2020-01-06).

1.2 Historie dětských skupin v České republice

Na počátku 19. století se předškolní vzdělávání odehrávalo výhradně v domácím prostředí. Zejména na venkově pečovaly o malé děti starší generace, nebo děti doprovázely rodiče při jejich denních činnostech. Prvotní instituce, které vznikly za

účelem poskytovat péči nejmenším dětem, byly cíleny jako náhrada chybějící rodinné péče. Mezi tyto instituce patřily nalezince založené za účelem postarat se o děti nemanželské a odložené a sirotčince určené k péči o děti bez rodičů. Vedle těchto institucí určených pro děti žijící v mimořádných podmínkách existovaly také „*instituce uskutečňující myšlenku hromadné výchovy malých dětí rodičů zejména z pracujících tříd. Byla to zařízení s různým označením: opatrovna, jesle, dětská zahrádka, pěstovna, dětinec, ošetřovatelna, ochránitelka, chovárna, školka aj. K nejvýznamnějším patřily opatrovny a dětské zahrádky*“ (Mišurcová, 1982, s. 74).

V českých zemích byly od r. 1832 zřizovány české opatrovny a německé Kleinkinderbewahranstalten. Zařízení nazvaná opatrovny představovalo charitativní ústavy určené pro dvouleté až šestileté děti. Děti zde mohly trávit celý den, přičemž ti nejchudší mohli využít možnosti získat čisté oblečení a kvalitní stravu. Pod vedením učitelů si děti osvojovaly předměty nutné nejen pro zlepšení jejich socioekonomické situace, ale také předměty umožňující jim následné studium (Mišurcová, 1982). Na konci devatenáctého století začaly vznikat také první jesle, jejichž podoba byla inspirována podobnými institucemi ve Francii. Těmto předškolním veřejným zařízením se od roku 1881 začalo říkat mateřské školy. V České republice vznikla první zařízení v Karolině a Na Hrádku v roce 1832 ještě pod názvem opatrovna (Průcha, 2009, s. 48–49).

Od roku 1869 probíhal vývoj předškolních institucí v těsném vztahu s vývojem obecného školství. Přestože mateřské školy spadaly do oblasti veřejného školství, neztrácely určitý dobročinný prvek. Obvykle byly spojeny s některým z pražských církevních řádů, k jejichž dobru organizovaly různá veřejná vystoupení nebo sbírky. Teprve „*zestátnění mateřských škol a jejich začlenění do školského systému zákonem z roku 1948 dalo mateřským školám místo, které přísluší jejich společenskému významu. Z dnešního hlediska hodnotíme městské mateřské školství pražské jako jeden článek oné pokrokové linie české předškolní výchovy, která vede od J. A. Komenského přes J. V. Svobodu až k socialistické předškolní výchově*“ (Mišurcová, 1982, s. 80).

V roce 1908 byl vyhlášen program reformy organizace českých mateřských škol na V. sjezdu pěstounek československých škol mateřských. Celá organizace, obsah i metody práce v mateřské škole byly zveřejněny ve spise Příručka pro školy mateřské, která byla vydána roku 1911. Učební látka určená pro předškolní děti je v této příručce rozdělena

do tří oddílů podle období, dále je učivo rozloženo do týdnů, což umožňuje každé učitelce plánovat konkrétní postup. Látka není dělena na obory, spíše se odvíjí od nastalých okolností, vůle a nálady dětí i učitelky (Šlégl, 2012, s. 115–116).

Podobně jako v zahraničí, také v českých zemích se zřizování prvních dětských skupin objevovalo v rámci továrního prostředí. Po první světové válce byla mateřská škola otevřena ve Zlíně dne 16. září 1918, a navštěvovalo ji 50 dětí ve věku od 3 do 6 let. O tyto děti se staraly pracovnice vyškolené v péči o děti tohoto věku. Dětem bylo poskytováno více zábavy nežli učení, k čemuž sloužilo množství pořízených hraček. V roce 1938 došlo k další úpravě Výchovných osnov pro mateřské školy v hlavním městě Praze. V tomto dokumentu byly formulovány základní úkoly vztahující se k práci učitelky. Mezi ně spadala zejména *„ochrana zdraví dětí, příprava dětí k nástupu do školy, a podpora dětí v rozvoji herních dovedností vedoucí k radostně prožitému dětství“* (Šmelová, 2004, s. 5). Podobný vliv reformní pedagogiky na území českých zemí neměl dlouhého trvání.

Komunistický režim podřídil všechny typy vzdělávání státnímu dohledu a ideologii socialistického fungování společnosti. Fungování mateřských škol bylo připodobněno charakteru školní výchovy, základní organizační formou se namísto herních dovedností stala frontální výuka. Způsob organizace mateřských škol byl od základů změněn. Učitelky byly nuceny pracovat pod neustálým časovým tlakem a z mateřských škol se postupně vytrácel prostor pro tvořivé činnosti dítěte. Školy *„byly pod silným tlakem školní inspekce, která sledovala striktní dodržování nejenom vzdělávacího obsahu, ale i přesné časové dodržování „režimu dne“*. *Ve třídách se nacházely vysoké počty dětí, kterým nebylo dáno získat prostor pro individuální či skupinovou práci. Docházelo k neustále se zvyšujícím nárokům na výkony dětí, se snahou zajistit jejich srovnatelnost, a to zejména v oblasti kognitivní“* (Šmelová, 2009, s. 21). Nový způsob fungování byl zakotven v novém školském zákonu č. 95/1948 Sb., v němž bylo obsaženo nařízení zestátnění předškolního vzdělávání a jeho začlenění do systému jednotného školství. Nový systém předškolní přípravy měl především připravit každé dítě na vstup do socialistického školství.

V roce 1989 dochází k pádu totalitního režimu, což přináší svobodu celé společnosti, tedy i svobodu ve vzdělávání. Je dán prostor pro vznik církevních a soukromých vzdělávacích institucí, dochází k rozvoji alternativního školství. Byly vymezeny následující strategické

cíle spočívající především v depolitizaci vzdělávání, uznání občanských práv dětí, žáků, studentů a jejich rodičů, zrušení státního monopolu na vzdělávání, a kvalitativní rozmanitost vzdělávacích příležitostí (Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, vzdělávání a péči o děti předškolního věku, 2001; In: Šmelová, 2009, s. 22) Období od roku 1990 až po rok 2001 lze charakterizovat jako období, v němž byly prozkoumávány různé možnosti, směry a zaměření. Mateřské školy dostaly prostor pro tvorbu vlastních vzdělávacích programů.

2 DĚTSKÉ SKUPINY V ČESKÉM SYSTÉMU PŘEDŠKOLNÍ PÉČE

Dne 29. 11. 2014 nabyl účinnosti zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. Tento zákon upravuje podmínky, za nichž je poskytována služba péče o dítě v dětské skupině a podmínky pro získání oprávnění k poskytování služby péče o dítě v dětské skupině (Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2020-01-04). Koncept dětských skupin má nabídnout další možnost, která je zákonným zástupcům nabízena při návratu do pracovního procesu.

2.1 Poskytovatel, zřizovatel

Zákonná úprava nabízí široké rozpětí institucí, které se mohou stát zřizovateli dětských skupin. Zatímco zřizovateli mateřských škol evidovaných dle školského zákona jsou města či kraje, zřizovatelem a zároveň poskytovatelem této služby může být buď zaměstnavatel rodiče dítěte, právnická osoba registrovaná nebo evidovaná podle zákona o církvích a náboženských společnostech, územní samosprávný celek, nebo jím založená právnická osoba, obecně prospěšná společnost, nadace nebo nadační fond, vysoká škola či spolek (Krajské hygienické stanice Zlín, online, cit. 2020-01-04). Jak však bude podrobněji zmíněno dále, zřizovatel nemůže založit provoz dětské skupiny na generování zisku, zřizovatelem tedy nemůže být komerční společnost.

V mnoha případech je, na rozdíl od běžných mateřských škol, zřizovatel dětských skupin zároveň jejich poskytovatelem. Poskytovat službu péče o dítě v dětské skupině lze pouze poté, co zřizovatel získá oprávnění k poskytování této služby. Toto oprávnění vzniká ve stejný den, kdy je dětská skupina zapsána do evidence poskytovatelů. Žádost o zápis do evidence poskytovatelů lze podat buď na tiskopise předepsaném ministerstvem, nebo prostřednictvím elektronické aplikace ministerstva. MPSV shromažďuje a zpracovává uvedené údaje za účelem vedení evidence poskytovatelů služby péče o dítě v dětské skupině. Jedná se o jméno a příjmení fyzických osob, datum jejich narození a místo trvalého pobytu (Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2020-01-04).

Již při žádosti o zapsání do evidence je nezbytné, aby zřizovatel prokázal nejen svou odbornou způsobilost, o níž bude pojednáno dále, a možnost využití vhodných prostor odpovídajících hygienickým požadavkům, ale musí také prokázat svou bezúhonnost. Za bezúhonnou se pro účely zákona o dětských skupinách považuje taková fyzická a právnická osoba, která nebyla pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s vykonáváním činnosti péče o dítě nebo činností s ní srovnatelných, anebo pro trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost k výkonu péče o dítě (Zákony pro lidi, online, cit. 2020-01-08).

Dle zákona č. 127/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 247/2014Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, se mění ustanovení zákona tak, že poskytovatel, který hodlá poskytovat službu péče o dítě v dětské skupině, je povinen dětskou skupinu zaevidovat. Označení dětská skupina lze užívat tedy pouze pro dětskou skupinu evidovanou u Ministerstva práce a sociálních věcí (Informační brožura Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2020-01-04). Za dětské skupiny tedy nelze považovat skupiny vytvořené za účelem vzájemné rodičovské výpomoci, na které v současném zákoně není pamatováno. Dle Nového občanského zákoníku se mateřská a rodinná centra evidují jako zapsaný spolek, který však dle výše uvedeného zákona nemůže být zřizovatelem dětské skupiny. Nový návrh některých neziskových organizací však nabízí možnost, aby poskytovatel služby dětské skupiny nemusel být zaměstnavatelem rodiče dítěte, pokud je fyzickou osobou zřizující DS pro maximálně 4 děti a zároveň v ní pečuje o své vlastní dítě (Tomek a kol., online, cit. 2020-01-02, s. 19–20).

2.2 Podmínky poskytování péče o dítě

Aby mohla být dětská skupina otevřena, zřizovatel musí být nejprve zaevidován a potřebuje získat potřebné finance. Mezi další povinnosti poskytovatele patří nutnost uzavřít před zahájením poskytování služby pojistnou smlouvu pojištění odpovědnosti za škodu trvající po celou dobu poskytování služby, které se dle nového občanského zákoníku nazývá pojištění odpovědnosti za újmu (Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2020-01-04). Odpovědnost za újmu se vztahuje na zdraví i na majetek

a vzhledem ke způsobu provozu dětských skupin v ní musí být jasně specifikována odpovědnost v případě pobytu mimo prostory dětské skupiny a při pobytu uvnitř.

Zřizovatel či poskytovatel také mají povinnost zpracovat vnitřní pravidla, která upraví provozní otázky poskytování služby. Před zahájením vlastní služby by měl být také zpracován koncept výchovy a péče, který vymezuje základní požadavky a podmínky pro péči a výchovu dětí s cílem zajistit kvalitu služby a rozvíjet schopnosti dítěte a jeho kulturní a hygienické návyky přiměřené věku dítěte, a poskytovat péči v souladu s tímto konceptem (Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2020-01-04). V této oblasti vyjadřují někteří rodiče či oponenti určité pochyby o přínosnosti dětských skupin pro rozvoj dítěte, což pouze zvyšuje nutnost kvalitního zpracování tohoto konceptu.

Zřizovatel či poskytovatel je také povinen uzavřít se zákonným zástupce dítěte smlouvu o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině. Tato smlouva musí být v písemném vyhotovení, přičemž jedna kopie by měla být dána zákonnému zástupci a jednu kopii by si měl ponechat zřizovatel. Dle zákona o dětských skupinách musí každá smlouva o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině obsahovat zejména určení místa a času poskytování služby, výši úhrady nákladů poskytované služby a způsob jejího placení, je-li služba péče o dítě v dětské skupině poskytována s úhradou nákladů, podmínky stravování dítěte včetně pitného režimu v návaznosti na délku pobytu a věk dítěte, ujednání o dodržování vnitřních pravidel, způsob ukončení právních vztahů vzniklých ze smlouvy a dobu trvání právních vztahů vzniklých ze smlouvy (Zákony pro lidi, online, cit. 2020-01-08). Ceník úhrad by měl mít zákonný zástupce kdykoliv k nahlédnutí a o případných změnách by měl být s předstihem informován.

S novelou zákona vešla v účinnost rovněž úprava v oblasti daňových předpisů, kde došlo k následnému vymezení předškolních zařízení. Pro účely daní z příjmů se pojmem předškolní zařízení rozumí také zařízení služby péče o dítě v dětské skupině a zařízení péče o dítě předškolního věku provozovaná na základě živnostenského oprávnění, pokud charakter takto poskytované péče je srovnatelný s péčí poskytovanou v zařízení služby péče o dítě nebo mateřskou školou podle školského zákona (Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2020-01-04). Tato změna je vítána především zákonnými zástupci, kteří si mohou uplatnit odečet ze svých daní. Zpočátku byly dětské skupiny z daňového zvýhodnění vyňaty, tudíž úhrada za služby nemohla být daňově uznatelná.

Daňové úlevy v dalším zdaňovacím období mohou čerpat pouze výše uvedení poskytovatelé předškolních zařízení. Tato změna se tedy dotýká i poskytovatelů služby péče o dítě v dětské skupině. Pouze ti poskytovatelé, kteří budou zapsáni v evidenci poskytovatelů služby péče o dítě v dětské skupině u Ministerstva práce a sociálních věcí mohou čerpat v dalším zdaňovacím období daňové úlevy podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2020-01-04). Výše daňově zvýhodnitelného základu, který mohou uplatnit v daňovém přiznání zákonní zástupci platící za poskytování služeb dětské skupiny, je však omezena, v některých zařízeních si tedy plátcí nemohou uplatnit skutečně zaplacenou částku.

2.3 Hygienické požadavky na provoz a prostory a stravování, pitný režim

Ačkoliv je zřízení a provoz dětské skupiny z hlediska hygienických nařízení jednodušší nežli provoz registrovaného školského zařízení, provozovatel musí dodržet základní hygienická a bezpečnostní nařízení. Jedním ze základních nařízení je nutnost uzpůsobit prostory a místnosti, ve kterých je služba poskytována tak, aby nedošlo k ohrožení zdraví nebo života, a které nejsou umístěny v blízkosti zdroje hluku a znečištění ovzduší. Pokud má dětská skupina méně než 12 dětí, musí být splněny hygienické požadavky pro venkovní prostory, místnost pro denní pobyt a odpočinek dětí, šatnu, hygienické zařízení, úklid a nakládání s prádlem (dle vyhlášky č. 281/2014 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz dětské skupiny do 12 dětí). Hygienické požadavky na prostory a provoz dětské skupiny o počtu více než 12 dětí jsou stanoveny v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s vyhláškou č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů (Krajské hygienické stanice Zlín, online, cit. 2020-01-04).

Do dětské skupiny může docházet pouze dítě zdravé, tedy bez infekčních nemocí. Děti zdravotně znevýhodněné mohou dětskou skupinu navštěvovat, pokud je provozovatel schopen přizpůsobit fungování skupiny tomuto dítěti. V dětských skupinách se lze poměrně běžně setkat s dětmi dlouhodobě nemocnými či zdravotně oslabenými. Nejčastěji se jedná o děti s těžkými alergiemi (např. na lepek) či astmatem, jejichž obtíže

však bývají minimalizovány správnou medikací. Péče o děti s mentálním, tělesným či smyslovým postižením, popř. s kombinací více postižení či autismem již vyžaduje nejen individuální přístup, ale mnohdy také speciální vzdělání pečujících osob, využití kompenzačních pomůcek či nepřetržitou péči. Ve většině případů má integrace mezi zdravou populací jednoznačně pozitivní vliv, avšak finální rozhodnutí o přijetí, či nepřijetí dítěte je vždy na zřizovateli. Pokud by dítě vyžadovalo speciální péči, pak by pečující osoba měla mít odpovídající znalosti a dovednosti (Tomek a kol., online, cit. 2020-01-02, s. 37–38).

Pokud dítě dochází do dětské skupiny, kde jsou méně než 4 děti, obvykle si nechává své oblečení v oddělení části hrací místnosti. V ostatních případech je nezbytné vytvořit oddělené šatní prostory. Zřizovatel musí také zajistit požadovaný počet toalet a umyvadel, která jsou umístěna v odděleném prostoru. Pravidelně je sledováno vytápění a prostory, v nichž je dětská skupina provozována, se pravidelně větrají. Pracovníci každé dětské skupiny také musí zajistit dostatečný pobyt dětí mimo vnitřní prostory, což může být splněno buď pobytem na vlastním venkovním pozemku, nebo pobytem na dětském hřišti či v parku. Teplota vzduchu v denní místnosti se udržuje mezi 20–22 °C, nesmí však klesnout pod 18 °C. Nejvyšší přípustná teplota je 26 °C. Za řádně provedený úklid a dezinfekci v prostorách dětských místností odpovídají zaměstnanci úklidu. Kontrolu provádí vedoucí skupiny a vedoucí oddělení úklidu a oddělení prádelny. Malování prostor je prováděno minimálně jedenkrát za dva roky, případně častěji dle potřeby (Domov důchodců Dobrá voda, online, cit. 2020-01-01). Za oděv každého dítěte zodpovídají zákonní zástupci, kteří mají povinnost donést do dětské skupiny nejen oděv odpovídající aktuálnímu počasí a činnosti dětí, ale také pyžamo a náhradní oděv.

Provozovatel dětské skupiny má povinnost zajistit pro svěřené děti celodenní stravu, kterou může buď vytvářet přímo v budově, v níž je provoz skupiny zajišťován, nebo ve spolupráci s externím stravovacím provozem, který má zpracovaný systém kritických bodů (HACCP) pro nakládání s potravinami. Po celý den má být zajištěn pitný režim v ceně stravného. Každý provozovatel má stanovenou dobu, kdy je možné odhlásit stravu, obvykle to bývá den dopředu do 8:00 hod v rámci online rezervačního systému nebo písemně v daném formuláři v dětské skupině. Specifické potřeby dítěte v oblasti stravování by měli zákonní zástupci konzultovat při evidenci dítěte do dětské skupiny,

případně ihned po zjištění změny během pobytu. Veškeré specifické potřeby je nutné vždy doložit lékařským potvrzením s podrobným stravovacím omezením. Do dětské skupiny si může dítě přinést také vlastní stravu, za kterou zodpovídá zákonný zástupce dítěte (Domov důchodců Dobrá voda, online, cit. 2020-01-01).

2.4 Počet dětí a počet pečujících osob v jednom zařízení

Dětská skupina je považována za jednu z vhodných alternativ péče o dítě předškolního věku. Nabízejí se zde služby rodinného typu, které do jisté míry řeší momentální situaci chybějících kapacit v mateřských školách. Její zřízení není tak finančně nákladné a hygienicky náročné jako zřízení klasické mateřské školy. Dětské skupiny jsou koncipovány pro děti od jednoho roku do začátku školní docházky (Domov důchodců Dobrá voda, online, cit. 2020-01-01). Určitý problém však nastává při plnění povinného předškolního roku, neboť provozovatel dětské skupiny nemůže být registrován jako školské zařízení. Pokud si zákonný zástupce přeje ponechat dítě v dětské skupině, je povinen postupovat dle § 34b školského zákona, který nabízí možnost po dohodě s vybranou mateřskou školou zajistit danému dítěti individuální vzdělávání (Asociace poskytovatelů dětských skupin a mikrojeslí, online, cit. 2020-01-04).

Zákonný zástupce není povinen posílat dítě do dětské skupiny každý den celodenně. Může si zvolit počet dnů i hodinový rozsah. Při docházce na půl dne by však mělo dítě setrvat v dětské skupině alespoň tři hodiny, při celodenní docházce by mělo skupinu navštěvovat alespoň na šest hodin denně (Krajské hygienické stanice Zlín, online, cit. 2020-01-04). Dle možností a kapacit mohou některé dětské skupiny nabízet dočasnou péči o dítě na kratší časový úsek, zpravidla je však tato služba nabízena pouze zákonným zástupcům, kteří již své dítě v dětské skupině mají přihlášené, případně jejich sourozencům.

Protože se jedná o zařízení rodinného typu, počet dětí v jedné dětské skupině nesmí být větší než 24. Poskytovatel při přijímání dětí a tvorbě dětské skupiny zvažuje několik faktorů: počet pečujících osob dle zdravotního stavu dětí, délku pobytu dětí v dětské skupině a jejich věk. Nejnižší počet pečujících osob je zákonem stanoven a dělí se dle

velikosti skupiny. Minimální počet pečujících osob je následující (Krajské hygienické stanice Zlín, online, cit. 2020-01-04; Zákony pro lidi, online, cit. 2020-01-08):

- jedna pečující osoba pro dětskou skupinu do 6 dětí;
- dvě pečující osoby pro dětskou skupinu od 7 do 24 dětí;
- tři pečující osoby pro dětskou skupinu od 13 do 24 dětí, pokud je v dětské skupině alespoň jedno dítě mladší dvou let.

Poskytovatel služby je také povinen vést za účelem zajištění kvality poskytované péče, provozních a organizačních záležitostí poskytování evidence dětí. Tato evidence musí být vedena přehledně a přesně a v případě inspekce či kontroly podmínek poskytování péče je poskytovatel povinen tuto evidenci na požádání předložit. Evidence by měla obsahovat následující údaje (Zákony pro lidi, online, cit. 2020-01-08):

- jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození a adresu místa pobytu dítěte;
- jméno, popřípadě jména, příjmení rodičů a adresu místa pobytu alespoň jednoho z rodičů, liší-li se od adresy místa pobytu dítěte;
- jméno, popřípadě jména, příjmení a adresu místa pobytu osoby, která na základě pověření rodiče může pro dítě docházet;
- dny v týdnu a doba v průběhu dne, po kterou dítě v dětské skupině pobývá;
- údaj týkající se úhrady nákladů za službu péče o dítě v dětské skupině;
- údaj o zdravotní pojišťovně dítěte;
- telefonní, popřípadě jiný kontakt na rodiče či na zákonného zástupce;
- údaj o zdravotním stavu dítěte a o případných omezeních z něho vyplývajících, které by mohly mít vliv na poskytování služby péče o dítě v dětské skupině; rodič je povinen informovat poskytovatele o změně zdravotního stavu nebo případných omezeních spojených se změnou zdravotního stavu, které by mohly mít vliv na poskytování služby péče o dítě v dětské skupině;
- údaj o tom, že se dítě podrobilo stanoveným pravidelným očkováním, nebo že je proti nákaze imunní, anebo že se nemůže očkování podrobit pro trvalou kontraindikaci.

2.5 Úhrada nákladů o péči o dítě

Prvotním finančním podnětem pro otevření dětských skupin se stalo získání evropských dotací na provoz dětských skupin v České republice, které jsou v současné době financovány z rozpočtu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Zřizovatel dětské skupiny mohl o získání financí z dotačního fondu požádat v dostatečném předstihu a po jejich schválení obdrží určitý finanční obnos. Zákon však umožňuje, aby služba péče o dítě v dětské skupině byla poskytována bez úhrady nákladů nebo s částečnou nebo plnou úhradou nákladů. Zřizovatel má tedy možnost požadovat od rodičů příspěvek na provoz dětských skupin v plné výši. Poskytovatel je však povinen stanovit kritéria, na základě kterých je v konkrétním případě určena výše úhrady nákladů, a to s dostatečným předstihem (Zákony pro lidi, online, cit. 2020-01-08).

Většina provozovatelů dětských skupin sestavuje před zahájením provozu vlastní ceníky, s nimiž jsou rodiče před zahájením služby péče o dítě seznámeni. Podepsáním smlouvy s provozovatelem dětské skupiny se zákonný zástupce zavazuje uhradit úplatu za docházku a stravné do předem stanoveného data, obvykle bezhotovostní platbou na účet. Některé dětské skupiny umožňují uhradit platbu za služby v hotovosti. Důležitým ustanovením ve smlouvě je povinnost zákonného zástupce uhradit stanovené poplatky za poskytované služby i v případě, že dítě nedocházelo do dětské skupiny ani jeden den příslušného kalendářního měsíce (Domov důchodců Dobrá voda, online, cit. 2020-01-01).

Základním problémem fungování dětských skupin je skutečnost, že dle zákona musí být služba v dětských skupinách poskytována na nekomerčním základě a jejím účelem nebude generování zisku. Pokud tedy provozovatel stanoví povinnost úhrady za služby dětské skupiny, může přijmout úhradu maximálně ve výši zřizovacích a provozních nákladů na poskytnutí služby, mezi které se řadí i mzdové náklady na mzdy pečujících osob (Občanské sdružení Mnetěš, online, cit. 2020-01-04). I proto je existence dětských skupin v ohrožení v případě, že stát přestane jejich fungování alespoň v určité míře dotovat. Dle vyjádření ministerstva stojí jedno místo v dětské skupině cca 8 000 Kč za měsíc, zatímco odvod pracující ženy do státního rozpočtu je 14 000 Kč měsíčně a s vysokoškolským vzděláním dokonce 22 000 Kč měsíčně. Proto byl nalezen způsob, jakým lze místa v dětských skupinách dotovat ze státního rozpočtu. V současné době

mohou zřizovatelé žádat o podporu z Operačního programu Zaměstnanost (Asociace poskytovatelů dětských skupin a mikrojeslí, online, cit. 2020-01-04).

2.6 Kvalifikace personálu

I přesto, že pečující osoba pracující v dětské skupině nemusí mít přísně vymezenou kvalifikaci, jako je tomu v případě zaměstnanců mateřských škol, osoby zastávající péči u dětí by měly získat alespoň maturitní vzdělání. Okruh možných kvalifikací, který může být u uchazečů o zaměstnání pečovatelky v dětské skupině akceptovatelný, je dán § 5 odst. 5 zákona č. 247/2014 Sb., v aktuálním znění zákona č. 183/2017 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. Zde jsou zmíněny následující odborné způsobilosti (Zákony pro lidi, online, cit. 2020-01-08):

- odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, zdravotnického asistenta, ošetrovatele, porodní asistentky, zdravotně-sociálního pracovníka, zdravotnického záchranáře, psychologa ve zdravotnictví nebo specializovaná způsobilost k výkonu povolání klinického psychologa;
- odborná způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka nebo odborná způsobilost pracovníka v sociálních službách;
- odborná kvalifikace učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy nebo vychovatele;
- odborná způsobilost k výkonu povolání lékaře.

Zatímco zdravotnické profese mohou být posuzovány pouze ministerstvem zdravotnictví, stanovisko k posouzení odborné kvalifikace je oprávněno vydat ministerstvo práce a sociálních věcí. Může tedy nastat určitý konflikt v posuzování kvalifikací jednotlivých pracovníků (Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2020-01-04). Na rozdíl od pracovníků v mateřských školách také nejsou pracovníci dětských skupin povinni zajistit si následné vzdělávání. Pokud nemají žádnou z výše uvedených kvalifikací, jsou pouze povinni dosáhnout profesní kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky. Jedná se o 160hodinový kurz, jehož součástí je 80hodinová praxe. Pro absolvování kurzu nejsou žádné vstupní požadavky, může ho tedy absolvovat i osoba

s ukončeným pouze základním vzděláním. Pro splnění kvalifikačních požadavků na pečující osobu v dětské skupině není nutné absolvovat celý kurz, je možné pouze udělat zkoušku, nebo volit střední cestu – absolvovat kratší přípravný kurz a poté zkoušku (Dětské skupiny, online, cit. 2020-01-04).

3 VÝCHOVNÉ PŮSOBNÍ V DĚTSKÉ SKUPINĚ

Aktivní zapojení dítěte do dětské skupiny nejenže přináší rodičům, zejména matce, možnost skloubit pracovní zapojení a rodinný život, ale taktéž by mělo rozvíjet základní schopnosti a dovednosti, které jsou nezbytné pro další vzdělávání a mezilidskou komunikaci. Pro děti do tří let je však nezbytné upravit obsah aktivit takovým způsobem, aby se postupně učilo rozumět sobě, svým blízkým i širšímu okolí. Starší děti jsou pak postupně připravovány na nástup do základní školy a jejich sociální kompetence jsou dále rozvíjeny.

Následující kapitoly budou zaměřeny především na pojetí výchovného působení na děti v rámci dětských skupin. Výchovou je dle Pelikána (1995) myšleno „*cílevědomé a záměrné vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností*“ (Bendl a kol., 2015, s. 84). Výchovné působení je tedy spoluutvářeno prostředím, které je nezbytné přizpůsobit potřebám dětí. Podobně také rozumí výchově Krejčí (1991), který ji vymezuje jako „*uvědomělé a plánovitě organizované a řízené působení na člověka podle předem určených cílů a požadavků na jeho život ve společnosti. Musí potlačovat negativní důsledky dědičnosti, rozvíjet pozitivní aspekty každého jedince, využívat vlivů prostředí a rozšiřovat možnosti formování člověka a jeho pozitivního vývoje*“ (Bendl a kol., 2015, s. 84). Výchova tedy spočívá především v cíleném působení, které je v rámci dětských skupin zakotveno ve výchovném plánu. Ačkoliv sestavení tohoto plánu není pro tento typ zařízení zákonně mandatorní, naprostá většina dětských skupin tento plán sestavuje, aby mohla snáze představit obsah denních aktivit i předpokládané výstupy, které mají na děti zapojené do aktivit pozitivní vliv.

3.1 Výchovné působení do tří let věku

Většina dětských skupin přijímá děti od jednoho roku věku. V tomto věku se děti sotva naučily prvním krůčkům, a začínají poznávat okolní svět z jiné perspektivy. I pro starší dítě bývá tento typ instituce prvním setkáním se širším kolektivem, kde si musí najít své místo bez matčiny pomoci. Proto je aplikován v prvních týdnech adaptační režim, který

by měl být podobný režimu v rodině a napomáhá dítěti adaptovat se na nové prostředí. Důležité je, aby se dítě cítilo jistě a bezpečně, čímž snáze přijímá výchovné působení tet a učitelek ve skupině. Počáteční období rozhoduje o celkovém pojetí předškolní výchovy dítětem, a proto by také rodiče měli podporovat motivaci dítěte k aktivnímu působení ve skupině. Ve věku dvou let je většina dětí již připravena zpravidla akceptovat pravidla mimo rodinné prostředí. Mladší děti potřebují zejména „*stálý pravidelný denní režim (dostatek času na realizaci činností, úprava času stravování), více klidu (prostor k odpočinku během dne), více individuální péče (vzdělávací činnosti realizované důsledně v menších skupinách či individuálně), srozumitelná a jednoduchá pravidla a řád, určující mantinely jeho jednání*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, online, cit. 2020-01-07, s. 6).

Pro kvalitní a úspěšné výchovné působení by měly vychovatelky, tety a další pracovnice především respektovat „specifika související s úrovní motoriky, jazykového, psychického vývoje dítěte, brát ohled na jiné tempo rozvoje prosociálních vztahů mezi dětmi. Dvouleté dítě je egocentrické, projevuje velkou touhu po poznání, experimentuje, objevuje. Vymezuje se vůči ostatním, osamostatňuje se. Neorientuje se v prostoru a čase, žije tady a teď“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, online, cit. 2020-01-07, s. 11). Dítě starší dvou let vyžaduje aktivity založené na pohybu v kombinaci s odpočinkovými aktivitami. Jejich vývoj je však nerovnoměrný, některé děti mohou být výrazně fyzicky zdatnější, jiné naopak spíše potřebují více podpory a praktických ukázek. Nemělo by docházet ke vzájemnému srovnávání dětí, tety či další pracovnice by měly děti naopak často chválit a podněcovat jejich přirozený způsob sebevyjádření. Plánování a realizace konkrétních vzdělávacích činností musí být přizpůsobeny možnostem a schopnostem dětí a pracovníci by těmto aspektům měli podřídit volbu metod a forem práce s dětmi. Zejména by měly být respektovány specifické způsoby učení se „*nápodobou, situačním učením, opakováním činností*. Děti také potřebují pravidelné rituály. Zpravidla se děti mladší tří let nedokážou delší dobu soustředit, pozornost udrží jen velmi krátkou dobu. Tomu je třeba přizpůsobit činnosti, průběžně je střídat, sladit spontánní s řízenými. Největší prostor musí být ponechán volné hře a pohybovým aktivitám“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, online, cit. 2020-01-07, s. 11).

Většina zařízení tohoto typu neodděluje děti dle věku, čímž umožňuje mladším dětem získávat nové schopnosti a vědomosti od starších dětí. Pracovnice však mladším dětem věnují více pozornosti, aby mohly tyto děti více poznat a zajistily jim individuální přístup zabezpečující naplnění jejich potřeb. Už „*od počtu sedmi dětí jsou přítomny alespoň dvě pečující osoby, které mají zkušenosti s výchovou a zaopatřením i těch nejmenších dětí*“ (Dětská skupina: informační příručka pro rodiče, 2017, s. 11). Pomáhají jim osvojit si základní pravidla sebeobsluhy, obléct se, dojít si na toaletu, požádat o pomoc. Děti jsou také vedeny k tomu, aby si pomáhaly navzájem, mladší dítě by se proto nemělo obávat požádat o pomoc starší dítě.

Výchovné působení probíhá vždy ve vzájemné spolupráci rodičů a dětí. Rodiče jsou podporováni k aktivnímu zapojení se do chodu skupiny, ať již projevováním zájmu o výkon dítěte nebo například návrhem cílů pobytu v přírodě či rukodělnými výrobky. Některé dětské skupiny nabízejí vedení písemných záznamů o vývoji dítěte, které jsou k dispozici rodičům či zákonným zástupcům dítěte. Tyto záznamy mohou být vedeny ve speciálních sešitech nebo ve formě souborů v počítači, které mohou být rodičům zasílány emailem. Mezi dobrý a přínosný zvyk patří „*možnost konzultací a zpětné vazby pracovníc s rodiči, při nichž je konzultován optimální výchovný postup a další záležitosti, například výchovné obtíže či podezření na vývojové odlišnosti. Rodičům jsou také obvykle představeny komunikační kanály, zejména telefon a email, případně může být zřízena schránka na dotazy a podněty*“ (Dětská skupina: informační příručka pro rodiče, 2017, s. 14). Komunikace s rodiči by měla probíhat také v ranních hodinách, neboť zejména u dětí, které se ještě nedovedou samy vyjádřit, zjišťují pracovnice aktuální stav dítěte: „*zda dítě klidně spalo, nestěžovalo si na bolesti (bříška, krku, ucha, zubů), jakou mělo chuť k jídlu, zda mělo stolici – jakou, zda nemá vyrážku, otoky, případně zda se mu nestala jiná závažná okolnost*“ (MŠ Hradec nad Moravicí, online, cit. 2020-01-09, s. 6). Zjištění těchto okolností pomáhá pracovnícům přizpůsobit denní program aktuální situaci dítěte. Žádné dítě není k plánovaným aktivitám nuceno, dostatečné personální obsazení by mělo umožnit individuální aktivity v případě nezájmu či zhoršeného stavu dítěte.

Dítě si v rámci výchovného procesu začíná uvědomovat vlastní osobnost, vztah k sobě a k druhým, a velmi silně vnímá vztah, jaký mají lidé k němu. Většina dětí pozoruje způsoby sociálních interakcí, všímá si, které z nich vyvolají pozitivní, a které negativní

reakce, a následně se snaží zopakovat zejména ty, kterými dosáhne žádoucí reakce. Probouzí se v něm sociální zájem, dítě projevuje snahu hrát si s druhými dětmi. Sice „*stále ještě nesnáší, aby se mu pletly do jeho vlastní hry a braly mu hračky, ale jejich společnost zpravidla vyhledává. Vývoj postoupil od hry izolované (dítě si hraje samo) ke hře tzv. „paralelní“, což znamená, že si děti hrají vedle sebe, jedno napodobí druhé, dělají třeba stejnou věc, ale ke spolupráci ještě nedorostly*“ (MŠ Hradec nad Moravicí, online, cit. 2020-01-09, s. 7). V tomto věku se také projevují případné odlišnosti v sociální interakci, a lze rozeznat například autistické rysy v sociální interakci.

Mnoho dětských skupin vytváří své výchovné plány podle vzoru školních vzdělávacích programů, které vymezují jednotlivé oblasti vývoje dítěte, aktivit a požadovaných výstupů v podobě osvojených znalostí a dovedností. První takovou oblastí je Dítě a jeho psychika. V této oblasti si dítě trénuje paměť pomocí „*reprodukce krátkých říkanek či básničky, učí se sestavit větu minimálně o třech slovech, vyprávět jednoduchý příběh, který vícekrát slyšelo. Dále by mělo pochopit často používané pojmy, projevit schopnost abstrakce (například že slovo pes neoznačuje jednoho konkrétního psa, ale všechny psy), a pochopit, že pomocí obrázku může vyjádřit něco konkrétního*“ (MŠ Hradec nad Moravicí, online, cit. 2020-01-09, s. 16). Kolem třetího roku věku by již většina dětí měla být schopna rozlišovat v množině maximálně 4 prvků (když předmět zmizí, hledá jej), rozlišit základní barvy, jednoduše vyjádřit svou představu o tom, na co si bude hrát, a naučit se mluvit o sobě v první osobě. Ačkoliv schopnost vyjádřit se pomocí slov může být u některých dětí mírně opožděná, v případě závažných obtíží by měly pracovnice na tuto skutečnost upozornit rodiče a společně se domluvit na dalším postupu.

Další oblast se nazývá Dítě a ten druhý. Zde se pracovnice zaměřují na rozvoj přirozené touhy dítěte pomáhat v běžných situacích, mohou ho nechat například zametat podlahu či uklízet nádoby. V dětských skupinách mohou také děti pomáhat s tvořivými aktivitami, například s vařením či pečením. Pracovnice podporují zapojení dětí do různých forem společenských her, a vytvářejí program k oslavám důležitých událostí, například při příležitosti Vánoc, Velikonoc či konce roku. Některé dětské skupiny nabízejí během roku také různé dílny pro rodiče či jiné možnosti společného trávení volného času rodičů a dětí. Rozvoj by měl být podporován také v oblasti „*vnímání a pozorování života kolem sebe, vnímání a pozorování prostředí, v němž žijí, pozorování starších dětí. Důraz je kladen na*

dodržování pravidel slušného chování, pravidel vytvořených v dané skupině, usměrňování svých požadavků vůči jiným, rozvoj dorozumívacích schopností a spolupráce s blízkými lidmi a dětmi“ (MŠ Hradec nad Moravicí, online, cit. 2020-01-09, s. 17).

V rámci oblasti vzdělávání nazvané Dítě a společnost se děti seznamují s každodenními činnostmi, které vykonávají jejich rodiče a sourozenci. Jsou jim představena jednotlivá zaměstnání a v rámci jednodenních akcí je dětem nabídnuto pozorování práce dospělých. Děti si rozvíjejí schopnost *„žít ve společenství ostatních, spolupracovat, podílet se na společných činnostech, a přijímat základní hodnoty v tomto společenství.“* Pracovnice *„podněcují rozvoj raného dětského poznávání, formování počátečních postojů k okolnímu prostředí, a učí orientaci ve známém prostředí“* (MŠ Hradec nad Moravicí, online, cit. 2020-01-09, s. 18).

Do vzdělávacích oblastí je zařazena také oblast Dítě a svět, v níž se děti učí vytvořit si pěkný a pozitivní vztah k místu, ve kterém trvale žijí. Pracovnice si s dětmi povídají o různých místech na světě, o lidech, kteří tam žijí, o podnebí a dalších aspektech života v těchto končinách. Pomáhají dětem formovat si *„prvotní postoje k okolnímu prostředí, rozvíjejí schopnost orientace ve známém i cizím prostředí, a vytvářejí povědomí o vlastní sounáležitosti se světem a přírodou živou i neživou. Děti jsou motivovány k samostatnému získávání poznatků o základních přírodních, společenských, demografických, kulturních a jiných jevech“* (MŠ Hradec nad Moravicí, online, cit. 2020-01-09, s. 19). Mnoho dětských skupin také věnuje pozornost praktickým ukázkám ochrany přírody, zejména pomocí třídění odpadu, šetrného zacházení s vodními zdroji či sbírání odpadků.

3.2 Výchovné působení od tří let věku do předškolního ročníku

Starší děti jsou již obeznámeny s pravidly kolektivu a dokážou si najít vlastní způsob, jak obstát mezi dětmi. Těžiště práce zaměstnankyň dětských skupin spočívá zejména v rozvoji sociálních dovedností a vytváření vědomí vlastní osobnosti. Věkově smíšené skupiny dětí 3–6 let nabízejí *„mnohé možnosti pro sociální kontakty a zkušenosti. Společné hry dětí, vedené pracovníci mající pedagogické vzdělání, vychovávají děti k toleranci, ohleduplnosti, vzájemné pomoci, k sebevědomí, samostatnosti, posilování vůle, respektování druhých, porozumění k ostatním lidem“* (Mateřská škola Lojovická,

Online, cit. 2020-01-04). Výchovné aktivity jsou již více zaměřené na provozování jednotlivých aktivit, vedoucích k získání specifických dovedností.

Po třetím roce věku by již děti měly zvládnout vyjádřit svou potřebu či své přání pomocí verbálních výrazů. Výchovné působení je proto zaměřeno na zdokonalování jazykových obrátů a schopnosti logického myšlení. Děti si pomocí pohádek a příběhů rozvíjejí fantazii, vnímavost a touhu experimentovat a odhalovat různé fyzikální a chemické zákony. Kromě „*práce s jednotlivými věkovými skupinami, kdy pracovnice volí úkoly přiměřeně věku dané skupiny dětí, nabízí věkově smíšené skupiny více impulsů k výchovné práci. Starší dítě často vypráví mladšímu příběhy, hraje loutkové divadlo, vykládá pravidla hry, či pomáhá při řešení konfliktů, čímž dochází ke zlepšení nejen sociálních a osobnostních kvalit každého dítěte, ale také řečového projevu a vzájemných vztahů. Mladší děti naopak mají možnost se napodobováním učit*“ (Mateřská škola Lojovická, Online, cit. 2020-01-04).

V rámci výchovného působení je v dětských skupinách rozvíjena také estetická výchova. Děti se pomocí hry „učí tvořivě vyjádřit - malovat, kreslit, modelovat, konstruovat, procvičují jemnou i hrubou motoriku, učí se muzicírovat – zpívat, rytmizovat, tančit, a vytvářet jednoduché keramické ozdoby. Pomocí čtení se děti seznamují s literárními díly, zejména s pohádkami, povídkami, poezií a divadlem“ (Mateřská škola Lojovická, Online, cit. 2020-01-04). Správný tělesný rozvoj je zabezpečen každodenní ranní rozcvičkou, procházkami i cílenými herními aktivitami v zahradě. Některé dětské skupiny mají přístup do tělocvičen, kde se děti seznamují s tělovýchovným náradím, a zkusí si například projít se po kladině či přeskočit malou bednu. Po celý rok obvykle probíhá předplavecký výcvik či bruslení, avšak tyto aktivity musí být schváleny rodiči a uhrazeny. „Ve školním stravování je sledován spotřební koš, aby skladba potravin odpovídala požadavkům na zdravou výživu dětí. Děti mají možnost kdykoli se napít“ (Mateřská škola Lojovická, Online, cit. 2020-01-04).

3.3 Výchovné působení na další období života dítěte

Již od počátku si zřizovatelé institucí pečujících o děti kladli za cíl nejen děti vzdělávat, ale taktéž vychovávat. Pedagog byl vnímán jako osobnost, která má, spolu s rodiči, předávat dětem společensky platné hodnoty a vzory. Role výchovného působení se však

během posledního století proměňuje. Zatímco v období první republiky se za výchovu považovalo „*naplnění určitého synthetického cíle, který vyjadřuje smysl a život soudobé generace, a zároveň usiluje o lepší rozumové, citové, mravní a volní bytí každého jedince*“ (Jedlička, 2017, s. 7), v období komunismu to již byl převážně historický materialismus, který udával soustavu hodnot předávaných výchovou. Středem výchovného působení se stala především škola jakožto instituce, jejíž zaměstnanci do značné míry podporovali předávání dobových vzorů a názorů.

V současné době se klade důraz na demokratickou formu výchovy. Ta je chápána jako „*proces, v němž si lidský jedinec osvojuje dovednosti, znalosti, hodnoty a postoje, které mu umožňují funkční zapojení do občanské společnosti*“ (Jedlička, 2017, s. 10). Rodiče opět získávají silnější postavení, společnost méně toleruje tvrdé zacházení s dětmi pod záštitou výchovy, důraz je kladen na vzájemný respekt a schopnost vést dialog. Na pedagogy je však kladen enormní požadavek výchovy takových dětí, na které sami rodiče nejsou schopni dostatečně výchovně působit. Děti by měly být podporovány v samostatnosti a tvořivosti a zároveň by měly být schopny spolupracovat s ostatními. Měnící se společnost, digitalizace a záplava informací mohou výchovné působení výrazně ztěžovat, proto je pro rodiče i samotné děti důležité zapojit se do kolektivu již v předškolním věku. „*Ne nahodilé působení na dítě prostřednictvím dětského kolektivu dítě aktivizuje a navíc kultivuje jeho citové projevy, posiluje morálně volní vlastnosti. Zkušený pedagog dokáže využít skryté duševní rezervy dítěte a připravit ho na vstup do dalšího vzdělávání nejen vědomostně, ale zejména duševně*“ (Prokopová, 1994, s. 81). Právě duševní oblast je výchovou ovlivněna nejvíce.

Z hlediska výchovy může předškolní zařízení výrazně ovlivnit vztah dítěte k dalšímu vzdělávání. Pedagogičtí pracovníci vychovávají nejen děti, ale také samotné rodiče, kteří postupně zjišťují, jakým způsobem by měla fungovat spolupráce rodiny a školního zařízení. Vzdělání se dnes již nepovažuje za privilegium, nýbrž za nezadatelné právo a mnoho rodičů přistupuje k pedagogické výchově s mnoha požadavky bez uznání určitých povinností. Pro výchovu dítěte je však nezbytné zejména nastavit vztah důvěry a respektu nejen k osobnosti pedagoga, ale také k osobnosti dítěte. „*Strádání a střetávání s problémy dítě nezbrzdí ani nepoškodí, nýbrž mu umožní získat potřebné zkušenosti a objevit přirozené meze svých možností*“ (Jelínek, 2017, s. 13). Dítě by mělo

především vnímat určité vzory, které mu jsou blízké, a zapojovat se do běžných aktivit rodiny. Velký důraz je kladen také na autentickou výchovu, v níž „*osoba výchovně působící staví svou autoritu na důvěře ve vlastní schopnosti i na víře ve schopnosti druhého člověka*“ (Jelínek, 2017, s. 14).

Pro dítě jsou však nepochybně prvotními vychovateli rodiče. Z postavení rodiny vůči ostatním činitelům výchovy působícím na dítě vyplývá několik obecných závěrů (Spousta, 1994):

- Rodiče jsou nejdůležitějšími vychovateli, všichni ostatní vychovatelé mohou pouze doplňovat to, čeho ve výchově dosáhli rodiče. Nelze tudíž předpokládat, že předškolní či školní instituce by měly nahrazovat předškolní výchovu.
- Čas, který věnují rodiče výchově svých dětí, není hodnota, která bude kladně působit sama o sobě, působení této hodnoty závisí od mnohých činitelů kulturní, morální a pedagogické povahy. Rodiče by měli děti vést k aktivnímu životu, poskytovat jim pozitivní vzory a vhodně zakomponovat školní vlivy do rodinného života.
- Rodiče nejsou zodpovědní jen za výchovu svých dětí v rodinném prostředí, ale za jejich výchovu vůbec. Jsou také zodpovědní za výběr takového předškolního a školního zařízení, které je v souladu s jejich hodnotami a názory do té míry, aby nedocházelo ke vzájemným neshodám.
- Nejdůležitějším předpokladem úspěšné rodinné výchovy je dobrý společný životní způsob rodičů a dětí, který vede k úspěšnému začlenění se do společnosti a s nímž se mohou členové rodiny ztotožnit.
- Dobrou výchovu tvoří v podstatě organizace hodnotných příležitostí pro kontakty, zážitky a činnosti dětí, které dětem pomáhají najít si své místo ve společnosti a zároveň respektovat druhé osoby.
- Nepřímá výchova je v případě rodiny a dalších institucí pro výchovu ve volném čase zpravidla důležitější než výchova přímá. Nepřímou výchovou je zde myšleno aktivní působení na děti, pomocí kterého si děti samy osvojí nezbytný mravní základ, který jim pomůže stát se pilným a schopným člověkem.

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

4.1 Cíle výzkumu

Hlavní cíl:

- Analyzovat rozvíjení schopností a dovedností dítěte se SVP podle rámcového vzdělávacího programu (RVP) v různých dětských skupinách.

Dílčí cíle:

- 1) Posoudit, jak dětská skupina vyhovuje specifickým požadavkům na rozvoj dítěte s tělesným postižením.
- 2) Posoudit, jak dětská skupina vyhovuje specifickým požadavkům na rozvoj týraného dítěte.
- 3) Posoudit, jak dětská skupina vyhovuje specifickým požadavkům na rozvoj dítěte ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

4.2 Strategie a metody výzkumu

Výzkum je koncipován jako kvalitativní, základním metodologickým postupem je rozhovor s pedagogy a rodiči, analýza dokumentů a pozorování.

Před započítím výzkumu bylo ověřeno, že výsledky získané ve výzkumu budou validní, tedy že bude zjišťovat to, co bylo zamýšleno. Validita byla ověřena předchozím screeningem vybraných dětských skupin. Dále byla ověřena reliabilita výzkumného nástroje, tedy že zvolený výzkumný nástroj bude dostatečně přesný a spolehlivý. Vzhledem k předchozím zkušenostem s výzkumem dětských skupin byl zvolen výzkumný nástroj založený na osobním setkání, tedy rozhovor a pozorování.

Zpracování výsledků výzkumu je analyticko-syntetické. Analýza spočívá v rozčlenění určitého jevu na části, v nichž se rozebírají jednotlivé vlastnosti, vztahy, fakta směrem od celku k částem. Analýza „umožňuje odhalovat různé stránky a vlastnosti jevů a procesů, jejich stavbu, vyčleňovat etapy, rozporné tendence apod. Umožňuje oddělit podstatné od nepodstatného, odlišit trvalé vztahy od nahodilých“ (Linderová, Scholz a Munduch, 2016,

s. 43). Po skončení analytického procesu následuje syntetický proces, v němž se postupuje od části k celku. V této fázi dojde ke spojování poznatků získaných analytickým přístupem, čímž budou moci být zodpovězeny výzkumné otázky a naplněny stanovené výzkumné cíle.

K dosažení nejvyšší možné míry validity a reliability byla zvolena analýza získaných informací z několika pohledů. Nestrukturované pozorování umožňuje získat data z pohledu výzkumníka, tedy osoby, která bude výsledky vyhodnocovat. Prostřednictvím této metody „*lze popsat sledované jevy, jejich aktéry a vztahy mezi nimi nebo např. i místa, kde se jevy vyskytují. Výzkumník může zodpovědět otázky PROČ? JAK? Na rozdíl od rozhovoru, ve kterém se mísí respondentovy názory na určitý jev s poznatky o jevu samotném, v pozorování se jedná o to získat co nejvíce poznatků o jevu samotném, bez názoru respondenta*“ (Linderová, Scholz a Munduch, 2016, s. 58). Osobní názor je v tomto případě žádoucí, umožňuje získat náhled podporující, nebo vyvracející názory ostatních respondentů.

Základním pilířem výzkumu jsou rozhovory s pracovníci dětských skupin a s rodiči, kteří své dítě svěřují do péče. Rozhovory byly vedeny v podobě strukturované, založené na individuálním setkání s každým rodičem či pedagogem. V rámci rozhovoru je sledován nejenom obsah sdělení, nýbrž i respondentovy názory a postoje týkající se zkoumaného jevu. Ve výzkumu byly použity především otázky vztahující se ke zkušenostem nebo chování, týkají se činností respondenta, dále otázky vztahující se k názorům, otázky vztahující se ke znalostem, a otázky vztahující se k vnímání specifického jevu (Linderová a kol., 2016, s. 60–61).

Posledním výzkumným nástrojem je obsahová analýza dokumentů, zaměřená na analýzu Vnitřních pravidel a Plánu výchovy a péče, které musí každý zřizovatel sestavit. Analýzou bude zjištěno, zdali vytvořené plány odpovídají předškolnímu vzdělávání dle RVP a zdali jsou v nich zakotvené upřesňující podmínky vzdělávání pro děti se SVP.

4.3 Výzkumný vzorek

V rámci výzkumu byly osloveny pracovnice osmi dětských skupin, které se nacházejí na území Prahy a Středočeského kraje. První kontakt byl uskutečněn elektronicky, přičemž

odpovědělo pouze pět ředitelky vybraných dětských skupin. V každé z těchto skupin se výzkumného rozhovoru účastnila pouze jedna pracovnice, po dohodě s ředitelkou však bylo umožněno provést také vlastní pozorování v rámci dětské skupiny a pozvat k rozhovoru také rodiče. Výběr dětských skupin byl záměrný, neboť již předem bylo známo, že v nich bylo zařazeno dítě zdravotně postižené či dítě ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Možnost pracovníků těchto dětských skupin získat zkušenosti s péčí o dítě týrané nebyla dopředu známa.

Vybrané pečující osoby byly ženy, všechny mladší 45 let. Ve svém životě dosáhly různého stupně a typu vzdělání, které jim poskytlo různou míru teoretických znalostí. Ze skupiny rodičů se výzkumu účastnili převážně rodiče, kteří mají ve vybrané dětské skupině potomka se speciálními vzdělávacími potřebami. Vzhledem k zaměření výzkumu, který je pojat kvalitativně, byli v rámci každé skupiny osloveni čtyři rodiče, kteří mají ve skupině čtyři různé děti. V první skupině se výzkumu účastnili tři rodiče, v druhé dětské skupině pouze jeden rodič, ve třetí skupině souhlasili s účastí na výzkumu dva rodiče, ve čtvrté pouze jeden rodič a v páté dva rodiče. Celkem se tedy výzkumu účastnilo pět pečujících osob a devět rodičů.

Pro přehlednost jsou jednotlivé dětské skupiny označeny písmeny od A do E. Pečující osoby jsou označeny PO-A, PO-B, PO-C, PO-D a PO-E. Rodiče mají označení R-A1 až A3, R-B1, R-C1 a R-C2, R-D1 a R-E1 až E3.

4.4 Místo výzkumu

Místem výzkumu se staly prostory, v nichž sídlí zvolené dětské skupiny. Rozhovory s pracovníci se uskutečnily během běžného provozu dětské skupiny v místnosti ředitelky, kde bylo zajištěno soukromí bez přítomnosti druhé osoby. Rozhovory s rodiči se uskutečnily v prostoru prázdné třídy, opět zde byla přítomna pouze zkoumající osoba a rodič. Každá osoba, která se zúčastnila výzkumu, byla seznámena s obsahem a účelem výzkumu a učinila informovaný souhlas se svou účastí. Rozhovory byly nahrávány na diktafon.

5 REALIZACE VÝZKUMU

V následující kapitole jsou uvedeny výsledky výzkumného šetření provedeného v pěti vybraných dětských skupinách na území Prahy a Středočeského kraje. Šetření probíhalo v rozmezí několika týdnů. Spolupráce s ředitelkami jednotlivých skupin, jejich pracovníci i rodiči byla bezproblémová. Ihned po skončení výzkumné fáze nastala fáze zpracování výzkumu, jehož podoba je uvedena v této kapitole.

5.1 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky:

1. Jaké jsou předpoklady a realizace pro péči o děti s tělesným postižením v dětských skupinách?
 - Jaké jsou podmínky péče ve skupině? Materiální podmínky, personální podmínky, počet dětí, organizace chodu (denní harmonogram ve skupině, doba provozu dětské skupiny), počet dětí. Jakým způsobem se skupina tomuto dítěti přizpůsobuje?
2. Jaké jsou předpoklady a realizace pro péči o děti s psychickým či sociokulturním znevýhodněním v dětských skupinách?
 - Jaké jsou podmínky péče ve skupině? Materiální podmínky, personální podmínky, počet dětí, organizace chodu (denní harmonogram ve skupině, doba provozu dětské skupiny, počet dětí). Jakým způsobem se skupina tomuto dítěti přizpůsobuje?

5.2 Zhodnocení výzkumného šetření

V následující kapitole jsou uvedeny zkrácené přepisy provedených rozhovorů, z nichž byly vybrány podstatné informace. Rozhovory jsou rozděleny dle jednotlivých otázek, u nichž jsou uvedeny odpovědi všech informantů. Je zde také uveden souhrn zjištěných informací z dokumentové analýzy, které jsou pro průběh výzkumu podstatné. Poslední

kapitola shrnuje výsledky provedených pozorování ve vybraných skupinách, které jsou do výzkumu zahrnuty.

5.2.1 Rozhovory s pečovatelkami v dětské skupině

1) Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

PO-A: Středoškolské vzdělání v oboru zdravotní sestra.

PO-B: Středoškolské vzdělání v oboru Učitelka v mateřské škole. V současné době studuji bakalářský obor Pedagogika volného času.

PO-C: Vyšší odborné vzdělání v oboru Předškolní a mimoškolní pedagogika.

PO-D: Středoškolské vzdělání v oboru Učitelka v mateřské škole.

PO-E: Bakalářský obor Učitelství pro mateřské školy.

2) Jaký je váš názor na dětskou skupinu, v níž v současné době pracujete?

PO-A: Různorodá skupina dětí od jednoho do čtyř a půl let. V současné době nám prostory umožňují vytvořit dvě skupiny dětí smíšeného věku, v nichž mohou zůstat sourozenci spolu, a zároveň si každý z nich může najít vlastní kamarády. Poskytujeme poměrně individuální přístup, který usnadní pobyt ve skupině také dětem s určitými obtížemi. Podpora rodičů pomáhá udržovat pozitivní atmosféru mezi dětmi i mezi zaměstnanci, kteří zde jsou stabilní od vzniku skupiny. Můj názor je tedy velmi pozitivní.

PO-B: Naše skupina je velmi malá, čítá pouze sedm dětí ve věku do tří let. Zájem o umístění dětí do této skupiny je však vysoký. Počet pracovníků se za celé tři roky existence této skupiny nezměnil, panují zde velmi přátelské vztahy, jedna z pracovníček sem také umísťuje své vlastní dítě. Zpočátku zhoršovala chod celé skupiny nejasná situace ohledně financí, nyní je však vše v pořádku. Spolupráce s rodiči je bezproblémová, pořádají se tu pravidelně akce pro rodiče a sourozence dětí.

PO-C: Skupina, kde pracuji, funguje již poměrně dlouho. Asi třikrát jsme se museli stěhovat, v současné době pobýváme v domku se zahradou, kde jsme dětem vytvořili pěkné zázemí. Jsou tu u nás děti od jednoho až do šesti let, neboť některé maminky zde

nechávají své děti i poslední předškolní rok v rámci individuálního vzdělávání. Pravidelně k nám docházejí externí pracovníci – muži, kteří učí starší děti specifickým činnostem, například práci se dřevem. Jezdí s námi také na vybrané akce. Děti tak získávají jiný druh životního vzoru. Máme tady teď tři skupiny, v jedné jsou děti spíše mladší, od jednoho do tří let, a potom dvě věkově smíšené. Rodiče nás také podporují, zejména dobrovolnou účastí na různých akcích. Celkově tu panuje velmi přátelská a uvolněná atmosféra.

PO-D: Ve skupině, kde pracuji, jsou děti od dvou do čtyř let. Mladší děti zde v současné době nejsou. Máme jednu věkovou smíšenou skupinu. Skupina je určena především pro maminky, které bydlí v docházkové vzdálenosti, byla založena maminkami, které potřebovaly nalézt umístění pro své děti. V posledních dvou měsících panují nejasnosti ohledně dalšího financování, což se projevuje zejména v uvažování některých pracovníků o nalezení jiného pracovního místa. Je možné, že až děti dorostou do věku přijetí do školky, tak již nebudeme přijímat nové děti. Je to takové celé nejisté v těchto dnech.

PO-E: Teď už je to lepší. Od začátku září se konečně ustálil počet zaměstnanců, a tak už mám stabilní pracovní dobu. Jsem ve skupině starších dětí, které jsou už samostatné a velmi tvořivé. Poměrně dost věcí dostáváme jako dar od různých firem, takže můžeme tvořit a učit děti novým věcem nejen povídáním, ale také tvořením. Prostory máme dostačující, finance teď již vyřešené, a tak ta nálada na pracovišti je přece jen o poznání lepší. Pro děti je důležité zachovat si hlavně tu přátelskost a úsměv, aby se u nás cítily dobře. Občas některé potřebuje víc vychovávat, ale se žádným není nijak extrémně velký problém.

3) Jaký je počet dětí v dětské skupině, v níž pracujete?

PO-A: Nyní tu je 22 dětí.

PO-B: Máme tu sedm dětí.

PO-C: Od počátku října je zapsáno 18 dětí.

PO-D: Teď tu je pouze pět dětí.

PO-E: Od počátku roku sem přibyly tři děti, takže jich tu je nyní 24.

4) Jaké aktivity s dětmi provozujete?

PO-A: Velmi záleží na věku. S těmi mladšími trávíme čas spíše v parku či v herně, se staršími se častěji vydáváme na výpravy a výlety, například do ZOO. Pokud jsou děti ve skupině pouze na půlden, tak se většinou neúčastní celodenních aktivit. V jednotlivých pokojíčcích jsou dětem k dispozici hračky, knížky i materiál ke tvoření. Pokud se některému z dětí zachce tvořit s modelínou, má možnost si ji půjčit a vždy se najde nějaká teta, která si k němu sedne a pomůže mu. Děti mají rády společné čtení i jednoduché míčové hry na hřišti.

PO-B: Aktivity skupiny se omezují spíše na výlety do blízkého okolí. Pokud je příznivé počasí a jsou přítomny všechny pečující osoby, obvykle je realizována vycházka po okolí, děti se učí poznávat blízké přírodní úkazy či pamětihodnosti, učí se základním dovednostem na dětském hřišti a zároveň vzájemné spolupráci. Ve vnitřní herně je samostatný prostor pro tvoření i hraní, děti mají určité strukturované aktivity i možnost volné hry. Vzhledem k poměrně nízkému věku dětí velmi často zařazujeme písničky, básničky a různá říkadla, která jim pomáhají osvojit si základní dovednosti v sebeobsluze. V některých ročních obdobích se také více zapojují rodiče, kteří vyrábějí různé ozdoby z přírodnin.

PO-C: Ve skupině se odehrává velmi mnoho aktivit. Zejména starší děti již pomáhají plánovat denní i týdenní aktivity a vzhledem k rozdělení jednotlivých skupin nejen dle možností, ale též zájmu dětí. Malé prostory v zahradě jsou vyhrazeny pro zahradničení, další místo bylo upraveno pro chov králíčků a morčat, děti se také mohou věnovat domácím pracím, vaření či práci se dřevem. Většina mých kolegyň předává dětem také znalosti z oblasti vlastních zájmů, například je učí šít, péct, zpívat či hrát na určitý nástroj. Samozřejmostí je podpora samostatnosti a schopnost vyjádřit vlastní názory a potřeby. Máme poměrně dost zaměstnanců, kteří docházejí do prostor dětské skupiny pouze některý den v týdnu. Od počátku roku dochází k nejstarším žákům paní logopedka, která jim pomáhá osvojit si správnou výslovnost. Děti se mohou zúčastnit také kroužku anglického jazyka.

PO-D: Naše aktivity jsou velmi proměnlivé, přizpůsobují se potřebám dětí a jejich maminek. Vzhledem k nízkému počtu dětí je poměrně snadné využít k výletům

osmimístný autobus, který vlastní jedna z pracovníků. Proto jezdíme na výlety do blízkého Zooparku, k říčce, do hor či na zámek. Na zpáteční cestě jsou děti obvykle dovezeny až k jejich domu. Vnitřní herna je vybavena kobercem a herní zónou, kde si děti hrají v případě nepříznivého počasí. Máme zde také deset lůžek pro děti. K domu, v němž dětská skupina sídlí, nenáleží zahrada, proto často docházíme do blízkého parku, kde je dětské hřiště s prolézačkami.

PO-E: Protože v našem zařízení se děti rozdělují do tří různých skupin, organizace aktivit záleží vždy na domluvě mezi pečujícími osobami, rodiči a jejich časovými možnostmi i samotnými dětmi. Pro starší děti se často organizují herní aktivity, které se odehrávají uvnitř, na zahradě či v jiných prostorách. Aktivity se přizpůsobují zejména délce pobytu dětí ve skupině, ale též jejich zájmům a možnostem. Výlety nad rámec docházkové vzdálenosti jsou obvykle hrazeny rodiči, avšak nestává se, že by děti zůstávaly v budově z finančních důvodů. Dvakrát měsíčně navštěvují starší děti místní kovářské dílny či pekárnu, také jsme navštívili ekofarmu, historický skanzen nebo hřebčín. Mladší děti tráví co nejvíce času venku, učí se obratnosti a spolupráci v rámci denních i týdenních aktivit. Často zpíváme, hrajeme si s nástroji a dvakrát za školní rok vystupujeme pro seniory v domově důchodců. Děti se mohou zúčastnit také kroužku anglického jazyka.

5) Jaký je denní režim vaší dětské skupiny?

PO-A: Ráno se děti scházejí obvykle mezi 6:45 až 8:30. Pokud některý rodič přivede dítě do 9. hodiny, dostane se dovnitř pomocí čipu. Vždy je však v budově někdo přítomen, rodič tedy může přivést dítě téměř po celý den. Pokud děti vyrážejí na celodenní výlet, rodiče přivedou děti před 8 hodinou ráno. Oběd je servírován mezi 11:30 až 12:00, předtím ještě děti dostávají svačinu. Po odpoledním odpočinku děti taktéž dostávají svačinku. Po celý den si mohou děti natočit vodu, čaj či džus z dostupných džbánů. Odpoledne si mohou rodiče své děti vyzvednout po 14. hodině, případně po návratu z výletu. Poslední děti odchází večer v 18 hodin.

PO-B: Naše skupina je poměrně flexibilní. Protože většina rodičů začíná svůj pracovní den v 8 hodin, děti se tu scházejí kolem 7:30. Je však možné přivést dítě již od 6:30 ráno. Dopoledne se děti věnují kreativním činnostem, svačinka se servíruje kolem 9:00 ráno.

V 11:15 je oběd, poté si děti lehnou a většinou spí. Po spánku následuje odpolední svačinka. Poslední dítě odchází v 17 hodin odpoledne.

PO-C: U nás může první dítě přijít už v 6:30, většina dětí však svůj den u nás začíná v 7 hodin ráno. Po příchodu mohou dostat malou svačinku, obvykle v podobě cereálií či pečiva s přílohou. Pro všechny děti je připravena svačinka okolo 9. hodiny ráno, vždy v závislosti na denní aktivitě. Po svačince následují zábavně vzdělávací aktivity, kde jsou děti rozděleny do menších skupin. Součástí dopoledních aktivit je také krmení zvířátek. Oběd si uvaříme před 11:30, děti se poté převléknou do pyžámek a po 12. hodině si zalehnou k odpočinku. Některé děti nechtějí spát, tak si sednou, poslouchají pohádku a třeba malují. Až se děti vzbudí, postupně se oblékají a usedají ke svačince. Veškerá jídla si připravujeme sami, děti se na jejich přípravě podílejí. Odpoledne si pak děti hrají samy dle počasí a zájmů, některé mohou hrát na hudební nástroje, jiné zahradničí nebo si hrají s kamarády. Poslední dítě odchází okolo 18. hodiny večer, v případě požadavku je možné děti hlídat i déle, avšak za příplatek.

PO-D: Děti do skupiny přicházejí od 6:45, až do 7:45. Maminky pracují nedaleko, během dne se mohou ve skupině zastavit a podívat se na své děti, pokud zůstáváme v budově či poblíž. Svačinka se podává v 8:30, poté se děti věnují aktivitám, které by jim měly rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti. Výběr obvykle závisí na dohodě s rodiči, vzhledem k malému počtu můžeme program přizpůsobit specifickým požadavkům. Oběd obvykle dovážíme z blízké jídelny mateřské školy, děti jedí v 11:30. Všechny děti po obědě spí, probouzejí se obvykle kolem 13:30 hodin odpoledne. Tři maminky si pro děti přicházejí již ve 14 hodin, neboť jim končí denní práce dříve. Další dva rodičové vyzvedávají děti před 16. hodinou odpoledne. Děti po probuzení dostávají také malou svačinku.

PO-E: Dle současných pravidel docházejí děti do budovy od 6:30, kdy se otevírají dveře pomocí čipu. Po 8:30 ráno se dveře zamykají a rodiče se dovnitř dostanou pouze po zazvonění. V 9 hodin se podává svačinka, v 11:30 oběd. Vždy však záleží na denní aktivitě. Jídlo se vaří v prostorách budovy, sami si sháníme suroviny a děti pomáhají s přípravou. Po obědě mladší děti spí, starší děti si hrají u stolečku nebo poslouchají pohádku. Svačinka se podává okolo 14:30, poté následuje volná hra. Školka se zavírá v 18 hodin.

6) Jaké odborné semináře zaměřené na péči o děti jste absolvovala?

PO-A: Především Studium pro poskytovatele dětské skupiny a pečující osoby, které nabízí vybraná univerzita v rámci Celoživotního vzdělávání. Dále Kurz první pomoci, Seminář zaměřený na dětskou psychologii, a seminář prohlubující znalosti o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v rámci celoživotního vzdělávání. Před dvěma týdny se mi podařilo dokončit metodický seminář nazvaný Výchova ke zdraví v předškolním vzdělávání.

PO-B: Bylo mi doporučeno absolvovat seminář na téma dětské psychologie a také jsem musela zvládnout Kurz první pomoci.

PO-C: Já se velmi zajímám o alternativní pedagogické směry, proto v současné době studuji kurz zaměřený na Montessori pedagogiku. Taktéž ve své práci zužitkuji své znalosti o zdravé výživě, na kterou se již dlouhá léta zaměřuji. Snažím se vést školní stravování směrem ke zdravé stravě. Samozřejmě mám splněný Kurz první pomoci a bezpečnosti práce.

PO-D: Já jsem, kromě svého studia, absolvovala pouze Kurz první pomoci a bezpečnosti práce.

PO-E: Mým zájmem je prohloubit si vzdělání v oblasti Waldorfské pedagogiky, proto dokončuji rozšiřující seminář vedený na toto téma. Také mě zajímá dětská psychologie jako samostatný obor a čím více zkušeností s péčí o děti získávám, tím více odborných seminářů s tímto tématem vyhledávám. V rámci studia jsem získala teoretické i praktické zkušenosti s péčí o nevidomé, hluchoněmé a tělesně postižené osoby.

7) Byla jste seznámena s obsahem Rámcového vzdělávacího plánu pro předškolní vzdělávání? Pokud ano, znáte specifika vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami?

PO-A: S obsahem Rámcového vzdělávacího programu (RVP) jsem byla seznámena v rámci svého navazujícího studia. Jedním ze specifíků jsou podpůrná opatření, která mají dětem pomáhat v začlenění se do denních aktivit a do kolektivu.

PO-B: S obsahem RVP jsem nijak podrobněji seznámena nebyla, máme sestaven program pro vzdělávání v naší dětské skupině, a ten by měl být na tom RVP postaven. Nijak podrobněji jsem to však nezkoumala.

PO-C: S existencí RVP jsem seznámena, ohledně vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami využívám svých znalostí ze studií. Také sleduji aktuální změny v zákonech, které se vztahují ke vzdělávání. Vím o zavedení finanční podpory pro podpůrná opatření vyššího stupně, ale nejsem si jista, jak by to bylo aplikováno v naší dětské skupině. Snažíme se však již nyní podporovat v individuální rovině ty děti, které jsou pomalejší, a dokážeme nastavit dostatečně motivující a podnětné prostředí.

PO-D: S RVP a nutností správně sestavit vzdělávací plán jsem srozuměna, avšak podrobné podmínky vzdělávání dětí s RVP neznám.

PO-E: Obsah RVP jsem studovala v rámci přípravy na sestavení vzdělávacího plánu naší dětské skupiny. Naším cílem bylo vytvořit srozumitelný systém předškolního vzdělávání, který je částečně podobný školním vzdělávacím programům mateřských škol, avšak rozšiřuje nabídku o specificky individuální přístup. Právě individualizace představuje způsob, jak lze pečovat o dítě se SVP. Neznám přesný obsah této problematiky v RVP, avšak domnívám se, že se jedná o podporu dítěte pomocí systému podpůrných opatření.

- 8) Máte zkušenosti s péčí o zdravotně, psychicky či sociokulturně znevýhodněné děti, které lze zařadit do skupiny dětí se speciálními vzdělávacími potřebami?

PO-A: V naší skupině, kde nejčastěji pobývám, se vyskytují děti ze sociálně vyloučené lokality, kterým na pobyt v dětské skupině přispívá obec. Děti sem vozí dvě maminky autobusem a ačkoliv se o ně starají celkem dobře, děti vykazují opožděný vývoj zejména v sebeobsluze a v začlenění se do kolektivu. Máme tu na částečný úvazek zaměstnanou studentku předposledního ročníku speciální pedagogiky, která pomáhá s komunikací s rodinou i se speciálně pedagogickými centry (SPC). Mohu se s ní poradit o tom, jaká podpůrná opatření a v jakém rozsahu bych měla dodržovat. Studentka také pomáhá s jedním z dětí, které vykazuje určité potíže s autoritou. Protože jsou děti zatím malé, SPC navštívily pouze jedenkrát. Také jsem již pracovala s dítětem, které prodělalo dětskou mozkovou obrnu v raném věku, čímž bylo upoutáno na invalidní vozík.

PO-B: Mé zkušenosti s péčí o děti, které by vyžadovaly určitou míru specifické péče, jsou poměrně malé. V současné dětské skupině se nenacházejí žádné výrazně odlišné děti, pouze některé děti jsou mírně opožděné. Jejich rodiče nemají čas či ochotu věnovat jim dostatečnou péči. Vzhledem k jejich věku bych je však neoznačila za děti potřebující speciální péči. Kdyby však takové dítě bylo do naší dětské skupiny přijato, ráda si prohloubím své teoretické i praktické znalosti.

PO-C: V rámci svého studia jsem získala praxi jako dobrovolnice ve stacionáři pro děti s různým handicapem, tělesným i mentálním. Měla jsem možnost podporovat děti s mentálními problémy, děti upoutané na vozíku či děti s poruchami zraku i sluchu. V naší skupině máme nyní holčičku, která sem byla přijata s ohledem na své sourozence. Ti jsou běžnou součástí skupiny, holčička však z důvodu svého tělesného i mentálního postižení dochází pouze v určité dny na velmi omezenou dobu. Měla jsem možnost získat zkušenosti s péčí o tuto holčičku zejména při aktivitách zaměřených na čtení, na rozvoj motoriky či při výletech po okolí.

PO-D: Nyní máme ve skupině jedno dítě, u něhož mají rodiče podezření na autismus. Prvotní vyšetření, které se provádí v 18 měsících, obavy potvrdilo, avšak na finální diagnózu rodiče teprve čekají. Vzhledem k nízkému počtu dětí ve skupině se daří začleňovat ho do kolektivu, v rámci možností. V předchozím zaměstnání jsem pracovala s několika dětmi ze sociálně slabých či materiálně chudých rodin, a zde jsem se zaměřila především na odstranění bariér, které dětem brání například v úspěšném studiu. V takto raném věku však spíše ta péče je zaměřena na osvojení si motorických a sociálních dovedností a podpoře správných hygienických návyků.

PO-E: Během své praxe jsem nějaké zkušenosti získala, každé dítě je však natolik individuální, že nemohu jednoznačně říct, zdali mám velké či malé zkušenosti. Zvládám bez obtíží péči, kterou zajistím naplnění základních potřeb takto postiženého dítěte. Zatím jsem však se žádným dítětem nepracovala systematicky, ani nevím, jak by mohla být v naší skupině aplikována podpůrná opatření vyžadující například zapojení psychologické péče. Můžeme zajistit logopedickou péči, avšak pro některé typy postižení by tato dětská skupina asi nebyla vhodná.

9) Jakým způsobem by se, dle vašeho názoru, musel upravit režim dětské skupiny v případě péče o zdravotně, psychicky či sociokulturně znevýhodněné děti?

PO-A: Děti se SVP by nejspíše zůstávaly s nejmladšími dětmi, zejména v případě celodenních výletů, pokud by tedy nebyly schopny následovat denní režim. Je však těžké takto dopředu odhadnout, jak moc by se musel režim změnit. V budově vždy zůstává pracovníce, která například připravuje oběd nebo uklízí, v krajním případě by mohlo takové dítě zůstat i s ní. Více bychom se však snažili začlenit dítě do kolektivu. Nemáme problém přijmout dítě na vozíčku, neboť máme bezbariérový přístup a většina mých kolegyně má v manipulaci s osobou na invalidním vozíku zkušenosti. Není problém zajistit individuální stravu, dítě může dostávat stravu bezlepkovou i bez laktózy.

PO-B: Moc nevím, jakým způsobem by se změnil režim naší skupiny. V současné době je zde sedm dětí na čtyři pracovníce, které se střídají na zkrácený úvazek. Pokud by sem bylo přijato dítě vyžadující celodenní individuální péči, pravděpodobně bychom prodloužily jedné pracovníci pracovní úvazek, a ta by se starala pouze o toto dítě. Po dohodě s rodiči by potom buď mohla dítě zapojovat do činností kolektivu, nebo s ním zůstat v budově či si vymyslet vlastní individuální plán. Jediným problémem by se mohl stát požadavek bezbariérového přístupu. Nemáme bezbariérový přístup, ani výtah, bylo by tedy obtížné přizpůsobit se péči o tělesně postižené dítě, které má velmi omezenou pohyblivost. Určité změny by asi mohly nastat v případě přijetí dítěte s problémovým chováním, to by však vždy bylo řešeno po dohodě s rodiči.

PO-C: Vzhledem k mým zkušenostem se domnívám, že změna režimu by byla nezbytná zejména v případě, že by bylo přijato dítě se závažným mentálním či tělesným handicapem. První a nejdůležitější změna by se odehrála v prvních dnech, kdy by se ostatní děti seznámily s novým dítětem, jeho projevy a potřebami. Denní režim by se v následujících dnech musel přizpůsobit zejména tomu, aby se nové dítě v rámci možností začlenilo do kolektivu. Poté bychom spolu s rodiči vybrali takové aktivity, do nichž by mohlo být dítě pravidelně začleňováno, zejména z hlediska transportu a vstupu do jiných zařízení. V některých případech by byla vyžadována osobní spolupráce rodiče.

PO-D: V našem případě by se muselo změnit spíše prostředí, v němž je dětská skupina provozována. Máme tu sice výtah, k němu však od vchodu vede asi sedm schodů. Není

tedy jisté, zda by dotyčné dítě bylo schopno dopravit se k výtahu. Naopak v péči o děti ze znevýhodněného prostředí či o děti mírně mentálně handicapované bych neviděla zásadnější problém. My jsme velmi flexibilní a dokážeme režim dne přizpůsobit. Holčička s podezřením na autismus se účastní všech aktivit, i když si po většinu času hraje sama vedle dětí.

PO-E: Pokud dítě nevyžaduje vysloveně individuální péči, je schopné se přizpůsobit a poskytnout zpětnou vazbu, dokážeme přizpůsobit náš program jeho potřebám. V případě závažného psychologického poškození či psychiatrické diagnózy si však nejsem jista, jestli by změna režimu zajistila dítěti odpovídající péči. Dítě, které je trvale odloučené od kolektivu, které vykazuje poruchy chování či které není schopno zareagovat na pokyn, vyžaduje pečovatelku s odborným psychologickým vzděláním. Změna denního režimu by tedy musela obsahovat pravidelnou návštěvu specializovaného zařízení, což bychom nejspíše nebyli schopni zařídit.

10) Jaký máte názor na finanční aspekty péče o zdravotně, psychicky či sociokulturně znevýhodněné děti?

PO-A: To záleží na přístupu dětí i rodičů. U nás ve skupině se již několikrát stalo, že jsme dítěti pocházejícímu z chudší či sociálně nevyhovující rodiny zakoupili například kartáček na zuby nebo nové bačkůrky a věděli jsme, že matka není schopna toto doplatit. Snažíme se učit děti neposuzovat druhé osoby podle místa původu či výše majetku a financí, někdy však k tomu musíme dopomoci vlastními zdroji. Pokud bychom se měli starat o tělesně handicapované dítě, vzhledem k věku by pravděpodobně bylo možné vynést ho po schodech s dopomocí. Museli bychom však na výlety zajišťovat bezbariérový autobus, zjišťovat si, zdali je do vybraného objektu bezbariérový přístup, případně s ním zůstat v budově. Nijak extrémní finanční náročnost však v tomto ohledu nevnímám.

PO-B: Z hlediska skupiny si nijak velkou finanční zátěž nemůžeme dovolit. Ačkoliv je chod této skupiny dotován krajem, který by nám mohl na péči o dítě s handicapem přispět, očekáváme, že v případě potřeby si chod skupiny doplatí rodiče. Ti přispívají na výlety, na pronájem autobusu, na hygienické potřeby a další podobné věci. Pokud by tedy dítě vyžadovalo například speciální pomůcky, buď by je musel hradit krajský úřad, nebo

rodiče. Děti také musí vlastnit náhradní čisté oblečení, přispívají na pomůcky k tvoření, musí si přinést kartáček na zuby. Pokud rodiče nejsou schopni tyto věci z důvodu nepříznivé sociální situace zajistit, my je dotovat nemůžeme. Také nezajišťujeme docházku specialistů, kteří by mohli s dítětem individuálně pracovat a rozvíjet ho, na to také nemáme finance. Vše tedy záleží na možnostech rodičů.

PO-C: V naší skupině bychom byli schopni zajistit takové finanční zabezpečení, které je zahrnuto v ceně péče v dětské skupině. Rodiče si sami dokupují například pleny či přebalovací podložky, dále uvádějí typ stravy, kterou dítě jí, v některých případech se musejí podílet na přípravě jídla. Pokud by dítě používalo například specifické komunikační prostředky či jiné kompenzační pomůcky, i ty by si museli zajistit rodiče. Byli bychom schopni zajistit odborný výcvik vybraných pracovníků v oblasti komunikace, péče o nevidomé či neslyšící či péče o děti na invalidním vozíku. Finančně by však museli výrazně přispět rodiče.

PO-D: Myslím, že je to finančně náročné především pro rodiče. Pokud je dítě viditelně handicapované, lidé snáze pochopí žádost rodičů o finanční podporu. Například u autistů však nemusí být jejich specifická odlišnost ihned patrná, děti se zdají být spíše nevychované a ostatní rodiče nerozumí úlevám a finanční podpoře, která je těmto dětem poskytována. Pro naši skupinu by asi péče o autistu nepředstavovala žádnou vyšší finanční zátěž, pokud by byl autista schopen přizpůsobit se dennímu režimu. Péče o tělesně postižené dítě by asi byla finančně náročnější.

PO-E: Z hlediska péče o dítě se SVP v naší skupině vnímám jako finančně náročnější například požadavek speciální stravy. Jsme schopni připravit stravu dle potřeb dětí, v případě nákupu speciálních surovin pro jednoho strávnicka by však mohl být vyžadován příplatek. Protože nejsme příspěvková organizace, rodiče by si museli hradit také případný nákup speciálních pomůcek, které dítě vyžaduje. Nejsem si jista, zdali bychom měli nárok na finanční příspěvek od magistrátu města v případě, že by bylo do našeho kolektivu začleněno dítě s těžším handicapem. Finančně náročná může být také přeprava těchto dětí, případně náhrady škody v případě, že dítě poškodí z důvodu své agresivity vnitřek budovy. Ostatní aspekty nejsou nijak extrémně finančně náročné, organizujeme pro děti například preventivní vyšetření zraku či vad řeči, za která si všichni rodiče v případě účasti dítěte připlácejí.

5.2.2 Rozhovory s rodiči

1) Jaký je váš názor na péči poskytovanou vašemu dítěti v této dětské skupině?

R-A1: Péče v této skupině je velmi dobrá. Děti se účastní různých aktivit, jsou vedeny k samostatnosti a k vzájemnému respektu a pokroky jsou znát i doma. Moje dítě se přestalo bát tmy, má víc kamarádů, těší se sem, a dokonce se i lépe vyjadřuje. Já jsem spokojená.

R-A2: Nejdřív jsem měl obavy, neznal jsem tuhle skupinu, ale poté, co nevzali syna do školky, jsem našel nejbližší možnou skupinu. Naštěstí ho mohli vzít hned, i když výše příspěvku se nám zdála poměrně vysoká. Ale synovi se tu líbí, dostává se mu opravdu dobré péče a hlavně se tu učí řešit konflikty správným způsobem. Je tu několik dětí, které jsou trochu provokatéři, ale učitelky to tu zvládají perfektně.

R-A3: Já jsem moc ráda, že sem syna vzali. V běžné školce ho nechtěli, že prý má problémy s chováním a oni ho nezvládají. No, je to těžké, sem každý den dojíždět, ale hlavní je, že si tu zvykl a že ho tu nějak přijali. Já pracuju a velká část mého platu jde sem na tu školku, ale myslím, že je to pro něho dobré.

R-B1: Nejdřív jsem měla obavy, přece jen je moje dcerka ještě malá, nemluví, a tak nemůže říci, jak se ten den měla a jestli jí něco netrápí. Ale teď jsem spokojená, může se na ni kdykoliv přijít podívat, nebo si zavolat, a vidím, že jí tu nic nechybí.

R-C1: Já tu mám ve skupině tři děti. Nejstarší a nejmladší jsou naprosto zdravé, ale prostřední dcerka je mentálně i tělesně handicapovaná. Stále s ní zůstávám doma, avšak někdy si potřebuji někam odskočit, a proto ji občas nechávám v této skupině. Vždycky se o ni postarali dobře, snaží se jí maximálně věnovat, ale nedokážu si představit, že by si ji tu nechali celý den. Zbývající děti jsou zde spokojené, jsou ve stejné skupině, ale každé má své vlastní kamarády. Zejména starší syn je nadšený, že si může vyzkoušet práci s kovem nebo se dřevem. Také čtení pohádek od muže je jiné než pouze od učitelek. Děti ale nejsou nikdy ponechány o samotě s cizími lidmi, proto se nebojím, že by se něco mohlo stát.

R-C2: Někdy si myslím, že těch akcí je až moc. Dcerka je večer hodně unavená, nedokáže se pomalu ani svléknout. Pro pětileté děti je toho nabízeno opravdu hodně. Líbí se mi ale,

že sem docházejí i muži, kteří dětem předvádějí jiné dovednosti. Děti se tak setkají nejen s intelektuální zábavou, jako jsou kroužky angličtiny nebo čtení, ale též s rukodělnými pracemi, což je může také dobře připravit na budoucí život. Akorát že moji dcerku zrovna tyto aktivity moc nezajímají. Radši jenom zahradničí nebo si prostě hraje. Na samotnou hru tu zas tolik prostoru nezbývá.

R-D1: Skupinka dětí je velmi malá, což mi dává možnost mít přehled o tom, co se ve skupině odehrává. Moje dcerka byla nedávno vyšetřena a je pravděpodobné, že u ní bude potvrzena diagnóza autismu. Nejprve jsem se obávala, že nebude moci zůstat ve skupině, ale nakonec se o ni tety dokázaly postarat. Dcerka je v některých dovednostech pomalejší, později se naučila chodit, později začala vyslovovat první slabiky a její záliby jsou také specifické. Je však velmi milá a klidná a s dětmi dokáže vycházet. Mám však trochu obavy, jak vzájemné soužití bude fungovat nadále.

R-E1: Skupina funguje perfektně, nemůžu si stěžovat. Děti se účastní mnoha aktivit uvnitř skupiny i mimo prostory skupiny, jsou vedeny nejen k získání osobních dovedností, ale i ke vzájemné spolupráci. Každá skupinka má svou vlastní hlavní pečovatelku, která má k ruce svou asistentku. Synkovi se líbí především péče o zvířátka, má rád malé králíčky a morčátka. My doma mít zvířátka nemůžeme, já mám alergii na srst, a tak jsem ráda, že si to užije tady. Zdá se mi, že těch akcí je tu pořádáno až moc, ale hlavně, že děti tu dostávají dobrou péči.

R-E2: Já jsem s touto skupinou spokojený. Dcerka sem chodí asi rok, poté, co se vyhrotil náš spor s učitelkami v mateřské škole, kam docházela předtím. Vůbec tam nedokázali řešit spory mezi dětmi, dcerka byla špatná z toho, že tam docházeli dva kluci, kteří ubližovali ostatním dětem. Tady se nic takového neděje, i přesto, že některé děti nedostávají doma tolik péče, kolik by potřebovaly. Nevadí mi platit příspěvek na péči, důležité je, že jsou tu přátelské vztahy a podnětné prostředí. Dojíždíme každé ráno přes půl hodiny, ale nelituji.

2) Jaký je váš názor na zařazení tělesně handicapovaného dítěte do této dětské skupiny?

R-A1: Dle mého názoru by to nemusel být problém, ale nevím, jak by to zvládly samy učitelky. Není tady moc prostoru, kam by se mohl uskladnit invalidní vozík, už místnost

pro kočárky je přeplněná. Když tu bylo jednou dítě o berlích, protože bylo po úrazu, muselo velmi opatrně procházet dveřmi, které jsou poměrně úzké. Také tu nejsou nikde držadla na stěnách, kterých by se mohlo dítě v případě potřeby přidržovat. Ale jinak s tím já osobně problém nemám.

R-A2: Kdyby sem bylo přijato dítě, které je opravdu trvale nepohyblivé, tak by to asi problém byl. Nedokážu si představit, jak by se děti se svou živostí dokázaly přizpůsobit někomu, kdo vyžaduje hodně ohleduplnosti a pozornosti. Ale záleží na tom, jak se k tomu postaví učitelky.

R-A3: No, já nevím, to by asi záleželo na tom, jak moc postižené to dítě je. Ten můj rošťák by na něho asi moc ohledy nebral. Já si myslím, že už teď tu mají učitelky dost práce, nevím, jak by to probíhalo, kdyby tu bylo nějaké dítě s handicapem. Ale možná by si zase našlo nové kamarády. Nevím, opravdu, nedokážu si to představit.

R-B1: To si nedokážu představit. Není zde možnost dopravit dítě do třídy jinak než po schodech a pečovatelky už mají dost práce s dětmi, které jsou nyní v dětské skupině. Jsou to malé děti, které vyžadují neustálou péči, a nevím, jak by se do této skupiny začlenilo dítě, které má špatnou pohyblivost. Asi by se ta skupina musela hodně změnit. Takto malé dítě přece jen vyžaduje hodně pozornosti a s handicapem tím spíš.

R-C1: Jak už jsem zmínila, nedokážu si představit, že bych tu dceru nechávala po celý den. Ale naše dcerka má několik přidružených postižení, proto nelze jednoduše říci, že by tato skupina nebyla vhodná pro žádné tělesně postižené dítě. Je důležité určit nějaká pravidla, která budou platná pro všechny děti, a hlavně správně představit takto postižené dítě ostatním dětem. Ty by se tak mohly naučit, že i tělesně postižení jsou normální součástí společnosti. Dokážu si představit, že by tu mohlo být třeba nevidomé nebo nedoslýchavé dítě.

R-C2: Ve skupině je v některých dnech přítomna dívka s tělesným postižením a péče o ni je velmi náročná. Ačkoliv se pečovatelky snaží zapojit ji do kolektivu, spíše si hraje sama svým zvláštním způsobem. Pokud by tu však bylo dítě, které je pouze tělesně postižené, bez přidruženého mentálního postižení, pak by se péče dala zvládnout.

R-D1: V této skupině jsou děti hodně malé, proto si jen obtížně dokážu představit, jak by tu dokázalo obstát třeba dítě slabozraké, nebo s pohybovými omezeními. Maminka by se musela do péče do jisté míry zapojit, nebo by tu musela být jedna pečující osoba, která by se starala pouze o toto dítě. Možná, že by zdravé děti dokázaly tělesně postiženému dítěti pomoci s motivací vedoucí ke zlepšení, ale ani tyto prostory nejsou uzpůsobeny k péči o takto handicapované děti.

R-E1: Tělesně postižené děti nepochybně patří do skupiny svých vrstevníků, rozhodnutí však spočívá především na pracovnících. Já osobně nemám vůči těmto dětem žádné předsudky, naopak bych své dítě podporovala v tom, aby se naučilo takovému kamarádovi pomáhat. Samy pracovníce by však asi tímto začleněním získaly práci navíc a nevím, jestli by mohlo být pořádáno tolik akcí, jako tomu je nyní.

R-E2: Pokud by se dítě dokázalo zařadit do kolektivu, asi v tom nevidím problém. Většina těchto dětí je intelektově naprosto v pořádku, jsou schopné pochopit pravidla a když se najde osoba, která jim dokáže poskytnout dostatečně individuální péči, pak si nemyslím, že by nemohlo být přijato do této skupiny. Je však jisté, že by musela být k tomuto dítěti přiřazena jedna pečovatelka, která by ho měla pořád na starosti.

3) Jaký je váš názor na zařazení dítěte ze sociokulturně znevýhodněného prostředí do této dětské skupiny?

R-A1: Tak já myslím, že několik takových tu už je. Projevuje se to zejména v komunikaci, všimla jsem si, že jejich způsob upoutání pozornosti spočívá v co nejhlasitějším křiku, nebo provokování ostatních. Ale jinak nejsou nijak výrazně zaostalí, jen občas nemají čisté oblečení nebo bačkory.

R-A2: Myslíte jako přijetí Romů? Nebo obecně nějaké dítě z chudé rodiny? Asi dvě romské děti tu už jsou a s jejich začleněním nijak velké obtíže nebyly. A dítě z opravdu chudé rodiny by sem asi nepřišlo, nemohlo by zaplatit příspěvek za péči.

R-A3: Nevím, asi to není problém. Každá kultura je trochu jiná, my jsme taky jiní a asi s tím trochu máme problémy, ale tady je to dobrý.

R-B1: Tady by to asi nebyl problém. Sice my rodiče hodně pomáháme třeba v nakupování hygienických potřeb, občas dokoupíme i nějakou tu hračku, ale pokud by

některá rodina neměla finance, určitě to pochopíme. Protože jsme tu malý kolektiv, dokázali bychom se domluvit na společném programu tak, aby byl dostupný i pro tyto rodiny. Rodiče ale musí spolupracovat, problém by asi nastal v případě, že by tu měla skupina fungovat jen jako odkladiště dětí.

R-C1: V přijetí těchto dětí do skupiny nevidím nijak zásadní problém. Každé dítě je jiné, a pokud by rodiče opravdu jevíli zájem o jeho začlenění, mohlo by se to podařit. Samozřejmě to závisí také na tom dítěti, jestli je schopno dodržet pravidla ve skupině a nenarušovat její chod. Pokud by se jednalo o dítě, které pochází z rodiny s cizím mateřským jazykem, považuji dokonce takovou integraci za přínosnou. Děti by se měly učit také o jiných kulturách a svým příkladem mohou naučit toto dítě porozumět nejen českému jazyku, ale též české kultuře.

R-C2: Já osobně asi žádný větší problém nevidím. S romským etnikem nemám osobní zkušenost, ale domnívám se, že tyto rodiny si nemohou dovolit platit příspěvek na péči v této skupině. Proto by dítě z této skupiny nejspíše mělo potíže s vyjadřováním, případně by si po zaplacení školného nemohlo dovolit žádné další platby. Myslím, že by se tu ostatní rodiče dokázali spojit a přispět takovým dětem na další aktivity. Hodně by ale záleželo na té rodině, jestli si skutečně přeje své dítě zapojit do této skupiny, jestli dítě nebude ubližovat dětem ani zvířatům a jestli nebude poskytovat špatný příklad ostatním dětem.

R-D1: Nemyslím si, že je skupina takto malých dětí připravena přijmout mezi sebe děti výrazně odlišné. Nejen děti romského etnika, ale i děti, jejichž rodiče nerozumí česky a jejich způsob života se liší od toho našeho. Nevím, do jaké míry jsou pečovatelky ve skupině vzdělané v cizím jazyku či v péči o děti z jiného prostředí, jsem ale ráda, že skupina funguje na základě spolupráce nás rodičů, kteří se známe, a víme, co od sebe navzájem můžeme očekávat. Skupina je založena výrazně pro-rodinně, funguje zde rozvoz dětí a vzájemná důvěra a ráda bych, aby to tak také zůstalo.

R-E1: Dle mého názoru bývá v rámci péče o tyto děti nejčastější problém s komunikací s rodiči. Většina z nich by neměla ani finanční prostředky na docházku do této skupiny. Nevím, jaký typ dětí by mohl tuto skupinu navštěvovat a zároveň pocházet ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Takové děti mnohdy potřebují také odbornou

péči. V této školce sice děti mohou podstoupit vyšetření zraku a řeči, ale to asi nebude dostačující. Nevím, jak by tato péče probíhala.

R-E2: Já osobně jsem, na základě našich předchozích zkušeností, vůči zařazení těchto dětí velmi skeptický. Děti z těchto rodin mají často potíže s chováním a já si nepřeji, aby moje dcera s těmito dětmi chodila do stejné skupiny. Vím, že možná budeme muset naučit dcerku větší odolnosti, až začne docházet do základní školy, ale raději bych toto setkání s odlišnou skupinou dětí co nejvíce oddálil.

4) Jaké aspekty byste na současném chodu dětské skupiny rádi změnili?

R-A1: Já bych asi nic moc neměnila. Jsem ráda, že se tu dcerce líbí, máme poměrně velké časové rozmezí, kdy můžeme děti do školky přivést, také odchod ze školky je možný až v 18 hodin večer, takže mi to vyhovuje. Myslím, že dcera se tu naučí víc než v běžné školce. I když jsem měla možnost přihlásit ji ve třech letech do státní školky, neudělala jsem to. Jsem ráda, že tu dcera našla dobrý kolektiv a vstřícné a pečující učitelky.

R-A2: Výši příspěvku, ale to se asi nezmění. Možná to jídlo, vaří tu poměrně neznámá jídla, hodně používají to, z čeho my doma nevaříme. Moc nedělají české omáčky, to má syn rád, ale i tak mu tady chutná. Jen by měl rád častěji maso. Ale jinak bych tu nic moc neměnil, hlavně ty výlety se dětem hodně líbí.

R-A3: Já bych dětem dopřála víc svobody. Zdá se mi, že je tu drží dost přísně. Ale zase oceňuji, že jim mohou pořídit některé věci, která já třeba zapomenu, a není to problém. V minulé školce jsme se s učitelkami pořád hádaly, tady je to úplně v pohodě. Klukovi se tu líbí, nestěžuje si, má i nějaké kamarády a myslím, že s nimi by rád šel později i do první třídy.

R-B1: Skupina by měla změnit prostory, v nichž se schází. Je to tu takové malé. Ale tím, že tu může být maximálně sedm dětí, jsou možnosti limitované. Někdy děti ve skupině navštěvují playcentra pro nejmenší, kde mají možnost vyblbnout se na měkkých prolézačkách. V takovém případě však s nimi jezdí alespoň jeden rodič, z bezpečnostních důvodů. Také by možná bylo dobré dětem nabídnout nějaké další zájmové aktivity, třeba víc kreslení nebo tvoření s papírem.

R-C1: Já jsem s péčí ve skupině spokojená. Jsem ráda, že mi občas pohlídají i mou prostřední dcerku, a rozhodně bych děti nepřehlásila do běžné mateřské školy. Nejstarší dítě je už předškolák, a tak jsme mu zařídili individuální vzdělávání. Učitelky v dětské skupině byly vždy vstřícné, ochotně nám vyplnily všechny papíry, pomohly nám sestavit plán vzdělávání. Jsem ráda, že se na ně můžu spolehnout a nemusím řešit problémy s docházkou či s konflikty v kolektivu.

R-C2: Já moc nemám, co bych této skupině vytkl. Myslím, že se od klasické mateřské školy v mnohém odlišuje, děti mají k dispozici zahradu i zvířátka, učí se vzájemné pomoci i péči o jiné živé tvory. Také získávají hravou formou základy anglického jazyka, hodně zpívají a jsou v přírodě, což také není vždy obvyklé. Možná bych dětem umožnil větší volbu činností, ale nevím, jestli je v silách pracovníků nabídnout tak širokou míru flexibility.

R-D1: Já bych osobně prodloužila délku denního pobytu až do šesti hodin večer. Také bych uvítala větší flexibilitu v ranní docházce. Vzhledem k mé nepravidelné pracovní době bych potřebovala někdy hlídání mezi desátou a šestou, nikoliv mezi devátou a půl pátou. Myslím si, že vzhledem k vzájemné propojenosti a důvěře by bylo možné tohle zajistit.

R-E1: Nevím, v jaké oblasti by se tu mělo něco měnit. Děti jsou vedeny k šetrnosti ke svému okolí, učí se třídit odpad, při vaření používají hodně plody toho, co vypěstují na zahradě. Nijak výrazně však děti neovlivňují, dávají jim prostor k zamyšlení, který odpovídá jejich věku. Vaří se tu pro mě neznámá jídla, která však dětem chutnají. Některé výlety jsou poměrně dlouhé, děti se vrací unavené, což není úplně optimální. Jinak tu ale převládá pohoda a přátelské prostředí.

R-E2: Já jsem hlavně rád za ten kolektiv, který se tu sešel. Rozhodně bych neměnil počet nebo strukturu dětského kolektivu. Některé pracovníce jsou možná až moc přísné, ale děti je respektují. Líbí se mi, že se děti mohou účastnit některých výletů. Navštívil jsem s nimi blízkou ekofarmu a způsob jejich do značné míry samostatné existence mě velmi ovlivnil.

Shrnutí: Rozhovor s učitelkami probíhal v klidném prostředí a přátelské atmosféře. Učitelky mají různé typy vzdělání, pracují v různě velkých skupinách, avšak zkušenosti se vzděláváním dětí se speciálními potřebami spíše postrádají. V menších skupinách je

možná větší flexibilita, avšak získat prostory a materiální vybavení může být nákladnější. Pracovnice ve větších skupinách častěji uváděly, že jsou ochotny prohloubit si své vzdělání. Protože dětské skupiny si sestavují své vzdělávací plány samy, většina pracovníků je obeznána s termínem individuální vzdělávací plán. Nemají však zkušenosti s jeho praktickým sestavováním. V současné době se pracovnice starají buď o děti s problematickým chováním, o dítě s kombinovaným postižením či o dítě s předběžnou diagnózou autismus. Mezi překážky v péči o děti se speciálními potřebami patří, dle názoru pracovníků, absence bezbariérového přístupu do budovy, malý počet pracovníků či nedostatek zkušeností a kvalifikace.

Dle názoru většiny rodičů by nebylo vhodné začlenit do dětské skupiny dítě s těžší formou postižení, neboť by o něj nemohlo být dostatečně postaráno. Naopak děti ze sociálně znevýhodněného prostředí již do těchto skupin docházejí a rodiče je musí akceptovat. Cenové rozpětí těchto skupin však, dle názoru rodičů, není vhodné pro chudé rodiny. Sami rodiče by většinou na chodu skupiny nic neměnili, jeden by dopřál dětem více svobody, druhý by spíše snížil objem pořádaných aktivit.

5.2.3 Analýza dokumentů

Dokumenty ve všech sledovaných skupinách byly velice podobné. Dokumenty ve skupině B a D se vztahují především k citlivým údajům o dětech a jejich rodičích, které nebyly předmětem analýzy. Pozornost byla v analýze zaměřena na Vnitřní pravidla a Plán výchovy a péče, které musí každý zřizovatel sestavit. Vnitřní pravidla menších skupin jsou méně striktní, zejména ve skupině D, v níž může být maximálně sedm dětí, jsou pravidla výrazně přizpůsobena dětem mladšího věku.

Všechny skupiny splňují předepsané hygienické standardy. Mají jasně vymezenou strukturu dne, dostatek prostoru i požadované vybavené. Větší skupiny člení svůj vzdělávací program na tematické okruhy, kterým se děti věnují po čtyři až šest týdnů. Tato témata se vztahují k ročnímu období i obvyklým aktivitám, které se v tento čas konají. Každý okruh v sobě zahrnuje všech pět oblastí, které se v Rámcovém vzdělávacím programu objevují: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, a Dítě a svět. Tyto oblasti se navzájem v daném okruhu prolínají tak, aby

docházelo k nenásilnému propojování praktických a teoretických znalostí u každého dítěte. Skupiny C a E mají přehledně rozepsány činnosti, které se v rámci jednotlivých okruhů odehrávají, skupina A má svůj vzdělávací plán méně podrobný. Skupiny B a D mají taktéž vytvořeny jednotlivé okruhy zahrnující tyto oblasti, jsou však výrazně přizpůsobeny dětem mladšího věku.

Žádný z analyzovaných Plánů výchovy však neobsahuje specifické postupy, které by se věnovaly vzdělávání dětí se SVP. Při analýze jednotlivých činností popsaných v plánu je zřejmé, že mnoho z nich může být uzpůsobeno pro děti tělesně postižené. V naprosté většině případů je důraz kladen na osobní emoční prožitek, který dítěti nabídne nejen osvojení nových znalostí, ale také pozitivní zážitek, a zanechá v něm hlubší dojem. Děti vyžadující zvýšenou míru péče by se mohly zúčastnit především aktivit v blízkém okolí budovy, ale některé aktivity, například procházky blízko vodního toku, by pro ně mohly představovat určitá rizika. V případě přijetí dítěte ze sociálně znevýhodněného prostředí či dítěte handicapovaného by proto musela být především přehodnocena možná rizika, která by přítomnost dítěte v této skupině mohla vyvolat.

5.2.4 Analýza výsledku pozorování

V každé skupině bylo provedeno pozorování ve dvou fázích. První pozorování bylo provedeno při aktivitách uvnitř budovy, druhé pozorování se odehrálo v rámci venkovní aktivity mimo prostory budovy. Ve skupině A bylo zjištěno, že denní organizované aktivity začínají příchodem dětí do skupiny. Skupina disponuje dostatečnými šatními prostory i halou, v níž se mohou rodiče potkávat a popovídat si. I děti ze sociálně slabých rodin přicházejí před devátou hodinou ráno, bez větších námitek se svléknou a začlení se do kolektivu. Při společných aktivitách jsou tyto děti schopny s ostatními soutěžit a v některých aspektech i vítězit. Jedno z těchto dětí krásně maluje, což se snaží rozvíjet zejména pracovnice zajišťující ve skupině výtvarný kroužek. Pro tyto děti jsou také jedenkrát týdně vyčleněny prostory malé tělocvičny v rámci budovy, kde jsou žíněnky a kde se tyto děti cvičí v motorických dovednostech, které jsou u nich obecně slabší. Přes den jsou tyto děti začleňovány do společné práce v kolektivu tří až čtyř dětí. Nemají problém s jídlem, učí se i připravit si drobné pokrmy samostatně. Působí šťastně a vyrovnaně. Při venkovních aktivitách jsou velmi živé, v autobusu například jedno

z nich začalo zpívat, a protože zpívalo pěkně, ostatní mu naslouchali. V případně projevu neposlušnosti v závažných případech jsou tyto neshody řešeny ihned a efektivně. Děti se na výlety do přírody či za kulturou těší, avšak v některých případech jim na tyto výlety musí přispívat pracovnice dětské skupiny.

V dětské skupině B mají děti k dispozici menší vnitřní prostory, malou šatnu a místnost sloužící jako zázemí pro pracovnice. Vnitřní prostor není členěn na jednotlivé pokoje, jako tomu bylo v předchozí skupině A, prostor na hraní a na odpočinek je oddělen pouze pohyblivou stěnou. Aktivity jsou přizpůsobeny dětem mladšího věku do tří let. Protože skupina je určená maminkám, které si přejí nastoupit do práce dříve než ve třech letech věku dítěte, šest ze sedmi dětí je zde ve věku dva až tři roky. Režim skupiny se tedy podřizuje také potřebě přebalovat, připravit mléčnou výživu či častěji měnit oblečení. Jídlo je většinou zajištěno maminkami, dospělí mají možnost si objednat dotovanou stravu z blízké jídelny. Skupina nedisponuje prostory pro skladování teplé stravy, dětem se jídlo ohřívá v mikrovlnné troubě. V případě výletu se děti stravují venku, mají s sebou svačinu či jídlo na celý den připravené doma. V rámci aktivit uvnitř se děti často věnují pohybovým či tvořivým aktivitám, poslouchají české i anglické písničky, lepí a vystřihují z papíru, využívají přírodní materiály. V rámci venkovních aktivit jsou při procházce využívány také kočárky, skupina dochází na blízké hřiště nebo do zooparku. Děti mají dostatek možností k rozvoji vlastních schopností, avšak poměrně závažným problémem je absence výtahu a nutnost každý den několikrát denně vyjít schody až do druhého patra. Proto vedoucí skupiny uvažuje o změně vnitřních prostor v rámci stěhování.

Pozorování v dětské skupině C přineslo nejvíce překvapujících zjištění. Děti zde mají k dispozici poměrně rozsáhlé venkovní prostory, kde se věnují zahradničení a chovu zvířátek. Věkově smíšené skupiny poskytují možnost mladším dětem učit se od starších dětí. Podobně jako ve skupině A, také zde si pracovnice spolu s dětmi připravují jídlo samy. Většina dětí je nadšená při spolupráci, pokud dítě spolupracovat nechce, najde si jinou aktivitu. Důraz je dbán především na přátelské vztahy a respekt, nejen dětí vůči dospělým, ale také dětí navzájem. Do této skupiny dochází také sestra dvou sourozenců, která má diagnózu mentálního a tělesného postižení. Ostatní děti se jí nevyhýbají, naopak se snaží navázat s ní kontakt a učí se, jak by jí mohly pomoci. Dívka obvykle sedí nebo leží na koberci, jedna z pracovnic na ni dohlíží a zároveň si hraje s některými dětmi

kolem. Velmi oblíbenou hrou je například pexeso. Děti si hrají, dívka je pozoruje a směje se. Ostatní děti tak získají možnost dozvědět se více o tom, proč a jakým způsobem jsou někteří lidé odlišní, a přestanou se obávat vzájemného kontaktu. Dívka se účastní některých venkovních aktivit, zejména krmení králíčků či morčátek nebo sklizení plodů ze zahrady. Na společné výlety autobusem však nejedí, zejména z důvodu bezpečnosti. Velmi ráda se však zapojuje do aktivit se dřevem. Ve dnech, kdy se konají společné aktivity pro rodiče, se tato dívka a její rodiče setkávají s ostatními rodiči, čímž si prohlubují vlastní sociální kontakty. Péče o takto postiženou dívku od pracovníků vyžaduje především manuální obratnost v případě výměny oblečení či přebalování a také značkou dávku empatie a trpělivosti při snaze pochopit dívčiny potřeby a přání z její tváře či drobných výkřiků. Nadstandardní počet pracovníků, který je při mnohých aktivitách doplňován externími pracovníky, však nabízí vhodné podmínky pro zajištění individuálního vzdělávacího plánu pro další děti se SVP.

Skupina D, čítající pět dětí, má taktéž poměrně omezené prostory. Jsou však velmi pěkně vyzdobené. V rámci pozorování bylo zjištěno, že dívka s podezřením na autismus byla dobře zapojena do celkového chodu skupiny. Jedna z pracovníků s ní komunikovala pomocí kartiček i slovních vyjádření tak, aby dívka pochopila, jaké denní aktivity ji čekají, kdy se bude podávat jídlo, a kdy je čas jít odpočívat. Každé dítě v této skupině je svým způsobem specifické, některé potřebuje více podpory v motorické oblasti, jiné je pomalejší v řeči a vyjadřování. Proto se jedna z pracovníků rozhodla ke studiu speciální pedagogiky v rámci celoživotního studia na vlastní náklady. V této skupině, stejně jako ve skupině B, se rodiče na chodu skupiny z hlediska financí téměř nepodílejí. Strava připravovaná z domu nevyžaduje platbu za stravu, nutné je pouze příspěvek na přepravu v rámci výletu. I v této skupině se však přeprava odehrává maximálně jednou za týden, výdaje tedy nejsou nikterak vysoké. Rodiče se však podílejí osobní účastí a někteří také sponzorskými dary. Z nich se hradí například návštěva zoo nebo aquaparku. Děti také navštěvují dětská divadelní představení, kterou jsou v docházkové vzdálenosti.

Ve skupině E jsou děti rozděleny do tří skupin. Pozorování bylo provedeno v prostřední skupině právě v čase, kdy se děti věnovaly nácviku správné výslovnosti. Do nácviku byly zapojeny mladší i starší děti, nácvik byl spojen s pohybovým cvičením, a děti se zapojovaly s radostí a nadšením. Již při ranní hygieně a převlékání v samostatné šatně

bylo patrné, že některé děti mají potíže se sebeobsluhou. Jedna z pracovnic mi posléze sdělila, že dvě z pětiletých dětí ve skupině se naučily chodit na toaletu teprve před rokem právě v této skupině, neboť v jejich domově se na nácvik samostatnosti v hygieně nehledí. Tyto děti dostávají správné vedení právě v rámci dětské skupiny. I zde si však mohou pracovnice dovolit poskytnout dětem dostatek pozornosti v individuálním nácviku těchto dovedností. Protože i zde se rodiče významnou měrou podílejí na chodu dětské skupiny, nelze říci, že by tyto děti pocházely z rodin s nedostatečným sociokulturním zázemím. Spíše se jedná o rodiny s odlišným přístupem k hygieně a socializace celkově. Podobně jako v ostatních skupinách, také zde mají děti po celý den k dispozici pití, navíc si zde mohou kdykoliv přijít do kuchyně a vzít si kousek ovoce nebo zeleniny. Děti jsou zde rozděleny do dvojic, které mají ten den služby. Vždy starší a mladší dítě ze stejné skupiny kontroluje, zdali jsou zalité květiny, a pomáhá při přípravě pokrmů. Děti se učí po sobě uklízet, oblékat se, navštěvují různé dílny a zkoušejí si vyrobit věci z kovu či ze dřeva. Dětská skupina disponuje vlastními prostory pro venkovní aktivity. Starší děti již podnikly také výpravu na vodě či kempování.

6 ZHODNOCENÍ VÝZKUMU

Výzkum probíhal bez větších obtíží po dobu několika týdnů. Rodiče i pracovnice jednotlivých skupin ochotně spolupracovaly, přizpůsobily se časovému plánu výzkumu a aktivně se zajímaly o jeho vyhodnocení. Rodiče se zpočátku rozhovoru obávali, ale protože jim byly položeny pouze čtyři otázky, nakonec se svou účastí souhlasili. Všichni byli seznámeni s účelem výzkumu, ujištění o zachování anonymity i o možnosti získat výsledky výzkumu pro vlastní potřebu. V následující kapitole jsou uvedeny odpovědi na výzkumné otázky a zhodnoceno naplnění výzkumných cílů.

6.1 Zodpovězení výzkumných otázek

1. Jaké jsou předpoklady k péči o děti s tělesným postižením ve vybraných dětských skupinách?

K péči o tělesně postižené vykazují větší předpoklady skupiny A, C a E, které jsou umístěny v budově s bezbariérovým přístupem. Podmínky chodu skupiny jsou ve všech sledovaných subjektech podobné. Počet pečujících osob je ustálený, na jednu skupinu jedenácti až třinácti dětí připadají dvě až tři pečovatelky, v závislosti na věku dětí a míře jejich sebeobsluhy. Jednotlivé skupiny dětí jsou věkově smíšené, handicapované dítě si tedy může najít kamaráda v širokém věkovém rozpětí. Zejména ve skupině C mohou případně vypomoci také mužští kolegové, kteří se skupinou externě spolupracují.

Materiální podmínky jsou lepší ve skupinách s větším počtem dětí. V nich se nachází zpravidla dvě skupiny, každá v jednom patře. Zatímco v menších skupinách B a D s dětmi zpravidla odcházejí všechny pracovnice, v ostatních skupinách zůstává alespoň jedna pracovnice vždy v budově. Ve skupině by však mohla být zajištěna pracovnice starající se pouze o toto dítě. Pečovatelky ve větších dětských skupinách uváděly větší míru zkušeností s péčí o děti tělesně hendikepované, zejména pečovatelky ve skupině C a E. Nejčastější obava se vztahuje k přepravě dětí na výlety, kdy by bylo nutné zajistit bezbariérový autobus a zároveň si dopředu zjistit, zdali je na místě bezbariérový vstup.

Všechny dětské skupiny jsou schopny zajistit dítěti individuální přístup, který zahrnuje dostatečné prostory umožňující jeho rozvoj, podporu začlenění do kolektivu a vedení k co největší samostatnosti. Reálnou zkušenost s péčí o tělesně handicapované dítě v dětské skupině má pouze pracovnice ze skupiny C, tato holčička však dochází do skupiny pouze na několik hodin denně, a nikoliv každý den. Nejindividuálnější přístup by byli schopni zajistit pracovníci ve skupině E, neboť zde se děti rozdělují do tří skupin. V případě aktivit mimo budovu zůstávají uvnitř nejen pracovnice, ale také děti, které se z různých důvodů nemohou těchto aktivit účastnit. Handikepované dítě by tedy mohlo zůstat uvnitř budovy, pokud by nebylo schopno se aktivity účastnit.

Ve většině skupin není tělesný handicap považován za překážku pobytu ve skupině. Pracovnice skupiny C a E výslovně zmínily obavu z přidruženého mentálního postižení, které vyžaduje výrazně odlišný přístup. Z pozorování však vyplynulo, že pracovnice se snaží i pro děti odlišného vzhledu a schopnosti nalézt takové aktivity, v nichž dokážou uspět a zažít si pocit vítězství. Zejména ve skupině C a E byla podporována vzájemná kooperace a podpora, děti různě šikovné se od sebe navzájem učily, a setkávaly se nejen u hry, ale také u aktivního tvoření. I dítě s tělesným handicapem by bylo začleněno do vaření, kroužku angličtiny, v rámci možností do zahradničení a chovu zvířátek či do běžných her. Ve všech skupinách si pečovatelky nacházejí čas a prostor na důsledné řešení konfliktů a zdůrazňují vzájemnou rovnost a solidaritu.

2. Jaké jsou předpoklady pro péči o děti s psychickým či sociokulturním znevýhodněním v dětských skupinách?

Péče o dítě s psychickou poruchou se jeví pracovnícím obtížnější. Pracovnice ze skupiny A mají zkušenosti s péčí o děti ze sociálně vyloučených lokalit, které v některých případech nemají základní materiální zabezpečení. Docházku do dětské skupiny jim dotuje obec. Dětská skupina jim může přispět na drobné výdaje, pokud však rodiče dobře spolupracují. Děti materiálně či sociálně deprivované projevují o zapojení zájem, avšak potřebují pomoc s pochopením významu sociálních interakcí. Při některých aktivitách jsou tyto děti méně obratné, a proto potřebují individuální pomoc. Denní harmonogram se díky těmto dětem někdy zpomaluje, protože jsou v rámci výuky samostatnosti vedeny ke snaze naučit se zapnout si bundu či nazout si boty samy. Většinou proto zůstává s těmito dětmi jedna pracovnice, která je ve zvládnutí činností podporuje.

Dle pozorování jsou tyto děti velmi rády za každý výlet. Jedno z dětí má mírný problém s autoritou, avšak pracovnice v uvedené skupině A jsou schopny ho zvládnout. Většina pracovníků i z ostatních dětských skupin se však obává dětí, které by vykazovaly známky výrazných poruch chování. Zejména ve větších dětských skupinách by pracovnice zvládly zajistit i personální zajištění pro individuální vzdělávání, avšak nemají možnost konzultovat své postupy s odborníky. Ačkoliv pracovnice ze skupiny C a E získaly zkušenosti také s péčí o mentálně postižené jedince, zařadit tyto jedince do kolektivu zdravých dětí jim připadá obtížné. V menších dětských skupinách se program dětí velmi přizpůsobuje potřebám rodičů, proto se konají časté výlety a děti pobývají venku. Zejména ve skupině D tvoří děti poměrně homogenní skupinu, kterou by, dle vyjádření jedné z maminek, dítě s poruchami chování či s mentálním handicapem narušilo. Dítě s mírným autismem však bylo v této skupině přijato bez problémů. Lze tedy předpokládat, že přijetí dítěte výrazně závisí na spolupráci rodiče s ostatními rodiči.

Denní harmonogram dětské skupiny je vhodný pro děti, které jsou schopny spolupracovat. Samy pracovnice přiznávají, že nejsou schopny poskytnout zcela individuální péči, kdy by dítě nebylo do kolektivu vůbec zapojeno. Také očekávají, že dítě bude schopno poskytnout zpětnou vazbu alespoň přibližně odpovídající jeho věku. Zejména pracovnice ve větších skupinách jsou však ochotny doplnit si vzdělání v případě potřeby. Organizace dne a úprava denního harmonogramu by byla vždy upravena dle potřeb jednotlivého dítěte, což by, dle výsledků pozorování, nečinilo problém zejména pracovnícím ve skupinách C a E. Provoz ve skupině je poměrně dlouhý a v menších skupinách je uzpůsoben především potřebám rodičů.

V celkovém shrnutí lze říci, že všechny dětské skupiny jsou připraveny přijmout dítě ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, jehož rodiče se skupinou spolupracují, i dítě s lehkou formou autismu. Vzhledem k nízkému věku dětí se pracovnice snaží vyrovnat jednotlivé handicapy dětí pomocí individuálního přístupu, avšak viditelně schází spolupráce s odborníky. Pro děti s výrazným mentálním postižením proto tyto dětské skupiny spíše nejsou vhodné.

6.2 Naplnění cílů práce

Analyzovat rozvíjení schopností a dovedností dítěte se SVP podle rámcového vzdělávacího programu (RVP) v různých dětských skupinách.

V celkovém shrnutí je zřejmé, že pracovnice se cítí připraveny na zapojení zejména dětí s tělesným handicapem, u něhož nejsou postiženy mentální funkce, a dětí s lehčí formou autismu. Pro tyto děti jsou zejména větší dětské skupiny připraveny naplnit některé z bodů, které jsou v RVP zmíněny jako předpoklad úspěšného předškolního vzdělávání. Jedná se zejména o uplatňování principu diferenciacce a individualizace vzdělávacího procesu při plánování a organizaci činností, včetně určování obsahu, forem i metod vzdělávání, osvojení specifických dovedností v úrovni odpovídající individuálním potřebám a možnostem dítěte zaměřených na samostatnost, sebeobsluhu a základní hygienické návyky v úrovni odpovídající věku dítěte a stupni postižení a spolupráci se zákonnými zástupci dítěte. Znalosti pracovnic jednotlivých dětských skupin v oblasti RVP jsou však velmi povrchní, proto v rámci rozhovoru nebylo zmíněno ani využití podpůrných opatření, ani vytvoření individuálního vzdělávacího plánu. Dvě pracovnice ze skupiny C a E však přímo zmínily, že jejich možnosti spolupráce s odborníky mimo dětskou skupinu se omezují na vyšetření zraku a nápravu řeči. Pracovnice ze skupiny D uvedla, že v případě potřeby by využili pro péči o hendikepované dítě spolupracovníci, avšak nezmínila se o možnosti zažádat si o asistenta pedagoga.

Menší počet dětí v dětské skupině nabízí určitý předpoklad k lepší aplikaci individuálního vzdělávání. Zejména pracovnice ze skupiny C a E jsou ochotny doplnit si vlastní kvalifikaci v případě, že by do skupiny bylo přijato dítě s některým typem SVP. Přiznávají však, že na dítě s mentálním postižením nejsou připraveny ani ony, ani kolektiv. Větší dětské skupiny vyžadují větší finanční zapojení rodičů, a z rozhovorů rodičů nemajících handicapované dítě bylo zjištěno, že se tyto rodiče přítomnosti mentálně handicapovaného spolužáka spíše obávají. Dle jejich názoru není skupina schopna nabídnout takto handicapovaným dětem dostatečný rozvoj, aniž by tím nebyl omezen rozvoj zdravých dětí. Tyto obavy byly potvrzeny také pracovnicemi, kterým k dostatečnému rozvoji těchto dětí schází nejen dostatečné zkušenosti a vzdělání, ale také trvalá spolupráce s externími odborníky, například s psychologem či se speciálními pedagogy. Tato spolupráce by musela být hrazena rodiči, kteří o tento krok nejeví zájem.

Z hlediska rozvoje dětí se SVP dle podmínek vymezených v RVP pro předškolní vzdělávání se jako nejvhodnější ze sledovaných skupin jeví skupina C. Počet dětí je pouze 18 a počet stálých pracovníků 6, což nabízí prostor pro vysokou míru individualizace. Naprostá většina pracovníků má alespoň bakalářské vzdělání v oboru předškolní pedagogika, a jejich finanční zázemí jim umožňuje účastnit se dalších navazujících školení a vzdělávacích seminářů. Rodiče jsou zde zvyklí na finanční spoluúcast, která umožňuje dětem získat praktické zkušenosti v některých nadstandardních oblastech, například sekání a zpracování dřeva, zahradničení či kovářství. Vliv mužského prvku má též pozitivní dopad na vytváření rodinné atmosféry v dětské skupině. Pracovnice znají teoretické základy tvorby IVP a byly by ochotny splnit podmínky vzdělání v případě nutnosti zařadit do vzdělávacího programu Asistenta pedagoga.

1. Posoudit, jak dětská skupina vyhovuje dítěti s tělesným postižením.

Dětská skupina vyhovuje dítěti s tímto typem handicapu v případě bezbariérového přístupu do budovy a možnosti zajistit bezbariérovou přepravu. Také záleží na zkušenostech pracovníků dané dětské skupiny. Zejména vysokoškolsky vzdělané pracovníce již získaly praktickou zkušenost péče o osobu s tělesným postižením, a jsou proto více přístupné přijetí takového dítěte do dětské skupiny. Největší překážkou k přijetí tělesně postiženého dítěte je přítomnost fyzických bariér, nejen v budově, kde dětská skupina sídlí, ale též v místech, které jsou cíli výletů dětské skupiny. Pokud není tělesně postižené dítě schopno se samo obsloužit, pracovníce musí být připraveny poskytovat tomuto dítěti také službu osobní asistence. Pro zajištění takové péče by tedy měla být v dětské skupině určena specifická osoba, poskytující tento druh péče.

2. Posoudit, jak dětská skupina vyhovuje týranému dítěti.

Týrané dítě představuje specifickou skupinu dětí se SVP, které kromě běžných podpůrných opatření vyžaduje péči psychologa a dalších odborníků. Z rozhovorů vyplývá, že pracovníce v dětských skupinách se obávají neschopnosti takovou péči zajistit, případně nemožnosti kontaktovat odborníka v případě nutnosti. Zejména ve větších dětských skupinách již pracovníce získaly zkušenosti s dětmi s poruchami chování a obávají se, že dítě s narušenou psychikou může mít výrazné obtíže v chování, neposkytuje zpětnou vazbu, straní se kolektivu a nemá zájem o denní aktivity. Malý počet

děti ve skupině však nabízí určitý potenciál rozvoje. Proto lze říci, že při proškolení personálu a zajištění pravidelné odborné pomoci nejen dítěti, ale též pečujícím pracovnícím, by dětská skupina byla vhodná i pro dítě týrané.

3. Posoudit, jak dětská skupina vyhovuje dítěti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

Asi nejvíce zkušeností s péčí o děti ze sociálně vyloučených lokalit mají pracovníce ze skupiny A. I zde si část pobytu hradí rodiče, kteří po uhrazení této částky často nemají na zakoupení dalších nezbytných věcí, například dopravy či materiálního zajištění dítěte. Protože však projevují skutečný zájem o pobyt dítěte v této skupině, jsou pracovníce ochotny jim, spolu s obcí, přispívat. Pobyt dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí v kvalitním předškolním zařízení je více než vhodný, proto se pracovníce i obec snaží tyto děti ve skupině udržet. Věnují jim zvýšenou pozornost zejména v oblasti hygieny a sebeobsluhy, ale též v oblasti sociálních kontaktů a dovedností. Z rozhovoru s vybranými matkami ve skupině A vyplývá, že ani jedna strana není zatížena předsudky vůči materiálně slabším rodinám či rodinám jiné rasy, což výrazně zjednodušuje navázání dlouhodobých pozitivních přátelských vztahů. Rodiče jsou do dění ve skupině pravidelně zapojováni, tudíž i oni mohou získat nové kontakty a sociální dovednosti. I z tohoto důvodu dětská skupina dítěti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí velmi vyhovuje.

ZÁVĚR

Dětské skupiny představují téma, které je stále v současné společnosti velmi diskutované. Určitý problém, dle názoru odpůrců těchto skupin, představuje nedostatečná kvalifikace některých pracovníků či nedostatečná regulace některých pravidel fungování. Dětské skupiny mohou být vnímány jako místo, kam jsou děti přihlášeny zejména z důvodu nemožnosti získat místo ve státní mateřské škole. Provedený výzkum však ukázal, že uvedené dětské skupiny, které byly zařazeny do tohoto výzkumu, jsou rodiči chápány jako plnohodnotná alternativa k běžné mateřské škole, která může být v oblasti sociálních vztahů i nabízených služeb z hlediska rodičů i lepší volbou. Zejména pečující osoby ve větších dětských skupinách, které souhlasily s účastí ve výzkumu, mají vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání, a jsou ochotné do svého vzdělání i nadále investovat.

Ochota a připravenost dětských skupin přijmout do svého kolektivu dítě tělesně postižené, sociálně znevýhodněné či dokonce týrané, závisí na mnoha faktorech. Největší zkušenosti mají oslovené pracovníce s péčí o děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, kterému mohou poskytnout individuální péči i případnou materiální pomoc. Větší počet pracovníků pečujících o děti nabízí větší prostor k začlenění těm dětem, které postrádají základní sociální dovednosti. Oslovení rodiče i pracovníci by si také dokázali představit zapojení dítěte s tělesným postižením, pokud by se u něho neprojevovalo také přidružené mentální postižení. Pokud by však dítě vykazovalo závažnější poruchy chování, případně by mělo mít odborné speciálně pedagogické vedení, pracovníci dětských skupin by v současné době nebyly schopny tento druh péče zajistit. Vzhledem ke způsobu organizace dne by bylo poměrně obtížné zapojit do chodu skupiny dítě týrané, které by mohlo mít určité emoční poruchy.

Ke zvýšení kvality péče v dětských skupinách nepochybně přispělo také vyjasnění finanční situace těchto skupin. Tři z pěti oslovených dětských skupin však nespolehnou pouze na příspěvky od kraje či od státu. Rodiče významným způsobem k chodu skupiny přispívají, nejen finančně, ale i personálně. Právě rodičovské zapojení představuje důležitý aspekt naplnění standardů péče dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Dále jsou dětské skupiny schopny nabídnout podporu dětí v seberozvoji, individualizovaný přístup i dostatečné materiální a emocionální

podmínky, v nichž se děti cítí šťastně a bezpečně. Žádná z oslovených dětských skupin však nemá zkušenosti s tvorbou individuálního vzdělávacího plánu dle požadavků Speciálně pedagogického centra, či s aplikací podpůrných opatření různého stupně. V jedné ze skupin by pracovnice byly ochotny doplnit si vzdělání nutné pro Asistenta pedagoga, případně by na tuto pozici mohly, vzhledem ke svému vzdělání, samy nastoupit. Tento postup by však vyžadoval dlouhodobou spolupráci pracovníků dětských skupin s odborníky z oblasti psychologie a speciální pedagogiky, s čímž také žádná z oslovených pracovníků nemá zkušenosti.

Závěrem lze shrnout, že v péči o děti se speciálními vzdělávacími potřebami se objevují překážky zejména z důvodu nezkušenosti oslovených pracovníků s aplikací podpůrných opatření. Z analýzy dostupné dokumentace vyplývá, že péče a výchova dětí se SVP není v těchto plánech zakotvena. Většina pracovníků je však nakloněna doplnit si vzdělání a rozšířit své zkušenosti, pokud bude fungovat spolupráce s rodiči, stejně jako většina rodičů je připravena k akceptaci handicapovaného dítěte v případě, že budou jeho rodiče spolupracovat a pečovatelky budou připraveny se o toto dítě postarat. Jeden rodič se důrazně vymezil vůči začlenění dětí ze sociálně vyloučených lokalit na základě své předchozí negativní zkušenosti. Také rodiče v menších skupinkách, které fungují na výrazně přátelské bázi a vytvářejí úzké společenství rodin, nejsou s příchodem nového dítěte zcela srozuměni. Obávají se, že by byl narušen celý chod skupiny. Pro poskytnutí potřebné péče dítěti se SVP je tedy nezbytné zejména zajistit spolupráci dětské skupiny s pověřenými odbornými pracovníky a zprehlednit podmínky využití podpůrných opatření a sestavení individuálního vzdělávacího plánu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BENDL, S. a kol., 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

Dětská skupina: informační příručka pro rodiče, 2017. Druhé vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7421-141-6.

JEDLIČKA, R., 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.

JELÍNEK, M. a kol., 2017. *Testování v psychologii: teorie odpovědi na položku a počítačové adaptivní testování*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-351-53.

Krejčí, V., 1991. *Obecné základy pedagogiky*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita. 250 s. ISBN: 80-7042-041-3

LINDEROVÁ, I., P. SCHOLZ a M. MUNDUCH, 2016. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. ISBN 978-80-88064-23-7.

MIŠURCOVÁ, V., 1982. *150 let mateřského školství v českých zemích*. Praha: Ústřední knihovna-OBIS pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

PELIKÁN, J., 1995. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis. ISBN 80-85498-27-8.

PRŮCHA, J., 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. ISBN 978807367-546-2.

ŠLÉGL, J., 2012. *Dějiny výchovy dětí předškolního věku*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. ISBN 978-80-7414-592-6.

SPOUSTA, V. a kol., 1994. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity. ISBN: 80-210-1007-X.

ŠMELOVÁ, E., 2004. *Mateřská škola: teorie a praxe I*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0945-3.

ŠMELOVÁ, E., 2009. Česká mateřská škola v historickém vývoji; In: GAŠPAROVÁ, E., MIŇOVÁ, M. *Od detskej opatrovne k materskej škole*. Sborník Slovenský výbor Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu a Spoločnosti pre predškolskú výchovu. s. 19–23. ISBN 978-80-970266-0-8.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

SZRETZER, R., 1964. The origins of full-time compulsory education at five. *British journal of Educational Studies*, Vol. 13, Issue 1.

Seznam použitých internetových zdrojů

Asociace poskytovatelů dětských skupin a mikrojeslí. *Čtyři roky dětských skupin, aneb co přinesly a co nás čeká?* [online]. 2019 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://mojedetskaskupina.cz/ctyri-roky-detskych-skupin-aneb-co-prinesly-a-co-nas-ceka/>

DAVIS, A. *Preschool Childcare: Past and Present*. University of Leeds [online]. 2016 [cit. 2020-01-06]. Dostupné z: <https://arts.leeds.ac.uk/parentingforum/2016/01/26/preschool-childcare-past-and-present/>

Dětské skupiny. *Co jsou dětské skupiny?* [online]. ©2020 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <http://www.detske-skupiny.cz/>

- Domov důchodců Dobrá voda. *Provozní řád dětské skupiny Rybička* [online]. 2016 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: https://domov-dobravoda.cz/_files/200000549-691196a10b/Provozn%C3%AD%20%C5%99%C3%A1d%20DSR-0.pdf
- ENDRŠTOVÁ, M. *Bliží se přijímačky na gymnázia. Výhodu mají ti, kdo podají dvě přihlášky*. Idnes.cz [online]. 2018 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/viceleta-gymnazia-jednotne-prijimacky-pataci-ceremat.A180205_090839_domaci_nub
- Mateřská škola Lojovická. *Výchovný záměr* [online]. 2016 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <http://www.mslojovicka.cz/?vychovny-zamer,13>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dětské skupiny* [online]. 2017 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/19908>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. *Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole*. [online]. 2017 [cit. 2020-01-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/podrobny-informacni-material-ke-vzdelavani-deti-od-2-do-3>
- Moje dětské skupiny. *ProChil: Zaměstnanci dětských skupin v mezinárodní perspektivě* [online]. ©2020 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://mojedetskaskupina.cz/prochil-zamestnanci-detskych-skupin-v-mezinarodni-perspektive/>
- MŠ Hradec nad Moravicí. *Vzdělávání dětí od dvou do tří let věku* [online]. 2016 [cit. 2020-01-09]. Dostupné z: <https://portal.csicr.cz/Files/Get/39216a44-8f5d-4a18-aa4c-c0f70dd34a98>
- NUTBROWN, P. and C. CLOUGH. *Early Childhood Education History, Philosophy and Experience*. Sage Publishing. [online]. 2013 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/62945_Nutbrown_&_Clough.pdf
- Občanské sdružení Mnetěš. *Základní informace ke službám péče o děti, dětská skupina*. [online]. 2012 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://mnetes.webnode.cz/products/zakladni-informace-ke-sluzbam-peco-o-deti-detska-skupina/>

PETRŮ PUHROVÁ, B. *Dějiny předškolní výchovy. Vznik a vývoj institucionalizované předškolní výchovy v 19. a 20. století*. Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně [online]. 2018 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <https://fhs.utb.cz/?mdocs-file=10358>

Krajské hygienické stanice Zlín (KHS Zlín). *Informace pro poskytovatele péče o dítě v dětských skupinách* [online]. 2019 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <http://www.khszlin.cz/wcd/pages/extranet/organizacni-struktura/odbor-hygieny-deti-a-mladistvych/dokumenty/info-detske-skupiny.pdf>

TOMEK, L. a kol. *Manuál pro zřizovatele dětských skupin*. Charita Starý Knín [online]. 2013 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <http://www.socialnipece.cz/wp-content/uploads/2014/07/manualpzds-final.pdf>

Zákony pro lidi. *Sbírka zákonů online* [online]. 2019 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: www.zakonyprolidi.cz

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jarmila Jurzykowská

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Činnost dětských skupin se zaměřením na děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 61

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 13

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 16

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marie Kocurová Ph.D.